

Imprint

Any brand names and product names mentioned in this book are subject to trademark, brand or patent protection and are trademarks or registered trademarks of their respective holders. The use of brand names, product names, common names, trade names, product descriptions etc. even without a particular marking in this work is in no way to be construed to mean that such names may be regarded as unrestricted in respect of trademark and brand protection legislation and could thus be used by anyone.

Cover image: www.ingimage.com

Publisher:

GlobeEdit

is a trademark of

Dodo Books Indian Ocean Ltd. and OmniScriptum S.R.L publishing group

120 High Road, East Finchley, London, N2 9ED, United Kingdom

Str. Armeneasca 28/1, office 1, Chisinau MD-2012, Republic of Moldova, Europe

Printed at: see last page

ISBN: 978-620-6-17735-7

Copyright © Dilnoza Akaboyeva, Aziza Akaboyeva, Nafisa Davirova

Copyright © 2023 Dodo Books Indian Ocean Ltd. and OmniScriptum S.R.L publishing group

FOR AUTHOR USE ONLY

Samarqand shahar 10-maktab boshlang'ich sinf o'qituvchilari Akaboyeva Dilnoza Rahmatovna, Davirova Nafisa Raxmatovna, Samarqand viloyati Qo'shrabot tumanidagi 77-IDUM boshlang'ich sinf o'qituvchisi Akaboyeva Aziza Rahmatovnaning "Boshlang'ich ta'limda innovatsion texnologiyalardan foydalanish usullari" mavzusidagi uslubiy qo'llanmasiga

TAQRIZ

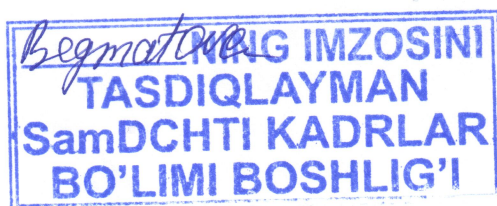
Ushbu "Boshlang'ich ta'limda innovatsion texnologiyalardan foydalanish usullari" mavzusidagi uslubiy qo'llanmasi boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun metodik qo'llanma bo'lib xizmat qiladi. Bu qo'llanmaning afzallik taraflari shundan iboratki, boshlang'ich sinflarda o'qitish sifatini innovatsion jihatdan yuksaltirishga qaratilgan. Bundan tashqari mazkur qo'llanmaning boshqa qo'llanmalardan farqi shundaki, bolalar ongiga tez va qulay o'qitish metodlarining innovatsion jihatlari yoritib berib o'tilgan. Bu esa o'sib kelayotgan yosh avlodning bilim olish darajasiga tezkor ravishta ta'sir qilish mexanizmlari haqida ko'rsatib o'tilgan. Bundan tashqari ularning fanlarga bo'lgan qiziqishlarini oshirishga yordam beradi.

Boshlang'ich ta'limda innovatsion texnologiyalardan foydalanish usullari mavzusidagi uslubiy qo'llanmasi boshlang'ich sinf o'qituvchilari uchun metodik qo'llanmasi har bir bob va mavzulari soddalikdan murakkablikka o'tib boriladi. Qo'llanma birinchi sinfdan to'rtinchi sinfgacha bo'lgan yoshdagi bolalarning bilim darajalarini o'stirishga muljallangan ma'lumotlar to'plangan. Qo'llanmada asosiy e'tibor soddalikka e'tibor berilgan, bunda indigina savod chiqarayotgan bolaning o'z hayotida ko'rgan, bilgan va usha narsalarni tasavvuriga sig'dira oladigan misollar orqali tushuntirib beradigan innovatsion metodik qo'llanma hisoblanadi.

Boshlang'ich ta'limda innovatsion texnologiyalardan foydalanish usullari mavzusidagi uslubiy qo'llanmasi boshlang'ich sinf o'qituvchilarining innovatsion bilim berish saviyalarini oshirishga qaratilganligi bilan ahamiyatli hisoblanadi.

Taqrizchi

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), dots. D.M.Begmatova

**Samarqand shahar 10-maktabining boshlang'ich sinf o'qituvchilari
Akaboyeva Dilnoza Rahmatovna va Davirova Nafisa Raxmatovna hamda
Samarqand viloyati Qo'shrabot tumanida joylashgan 77-IDUM boshlang'ich
sinf o'qituvchisi Akaboyeva Aziza Rahmatovna tomonidan tayyorlandan
“Boshlang'ich ta'limda innovatsion texnologiyalarni qo'llash usullari” nomli
metodik qo'llanmasiga**

TAQRIZ

Boshlang'ich ta'lim bu umumiy o'rta ta'limning dastlabki bosqichi hisoblanadi. Boshlang'ich sinflarning o'qish darslari o'z mohiyati, maqsad va vazifalariga ko'ra ta'lim tizimida alohida o'rin tutadi. Negaki, uning zaminida savodxonlik va axloqiy-ta'limiy tarbiya asoslari turadi. Respublikamizda “Boshlang'ich ta'lim konsepsiyasi” hamda boshlang'ich ta'lim uchun o'quv dasturlari va o'quv-metodik majmualarda o'quvchilarning tayanch va fanga oid kompetensiyalarini shakllantirish imkoniyatlarini kengaytirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Ayniqsa, xalqaro baholash dasturlari asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish savodxonlikni rivojlantirishning didaktik tizimini ishlab chiqish, o'qituvchilarni o'quvchilarda hayotiy ko'nikmalarni tarkib toptirishga tayyorlashning pedagogik mexanizmlarini takomillashtirish alohida ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasida “Yosh avlodning ijodiy va intellektual salohiyatini qo'llab-quvvatlash hamda ro'yobga chiqarish” kabi muhim vazifalar belgilab berildi.

Ushbu vazifalardan kelib chiqib boshlang'ich sinf o'qituvchilari Akaboyeva Dilnoza Rahmatovna, Davirova Nafisa Raxmatovna va Akaboyeva Aziza Rahmatovna tomonidan yaratilgan **“Boshlang'ich ta'limda innovatsion texnologiyalarni qo'llash usullari”** nomli metodik qo'llanmada har bir boshlang'ich sinf o'quvchisiga mos keladigan innovatsion texnologiyalar yordamida dars o'tish metodlari keltirilgan.

Mazkur o'quv-uslubiy qo'llanma asosiy materiallari va tanlagan grafik organayzerlar talabalarning nazariy bilimlarini o'stirish bilan bir qatorda, ularning amaliy bilimlarini oshirish, tanqidiy fikrlash kabi ko'nikmalarini ham imkon qadar rivojlantishga qaratilgan.

Akaboyeva Dilnoza Rahmatovna, Davirova Nafisa Raxmatovna va Akaboyeva Aziza Rahmatovna tomonidan yaratilgan **“Boshlang'ich ta'limda innovatsion texnologiyalarni qo'llash usullari”** nomli metodik qo'llanma hozirgi kunda eng mashhur hamda samarali metodlarni o'zida jamlagan bo'lib, har bir metodlar misollar bilan to'ldirilgan. Bu esa ushbu metodlarni chuqurroq o'rganishga, darslarning sifatini oshirishga yordam beradi.

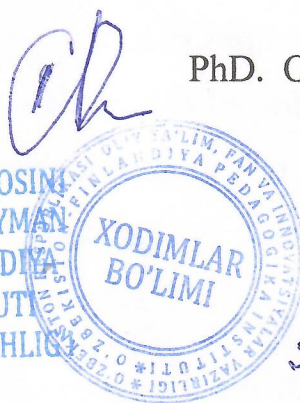
Akaboyeva Dilnoza Rahmatovna, Davirova Nafisa Raxmatovna va Akaboyeva Aziza Rahmatovna tomonidan yaratilgan **“Boshlang'ich ta'limda innovatsion texnologiyalarni qo'llash usullari”** nomli metodik qo'llanma o'quv-uslubiy-uslubiy qo'llanmalar tayyorlash va nashr ettirish talablariga javob beradi. Mazkur o'quv-uslubiy qo'llanmani nashr etishga tavsiya etaman.

O'z-Fin pedagogika instituti

“Boshlang'ich ta'lim nazariyasi” kafedrası:

PhD. O. Ya. Gadayev

O. Gadayev
NING IMZOSINI
TASDIQLAYMAN
O'ZBEKISTON - FINLANDIYA
PEDAGOGIKA INSTITUTI
XODIMLAR BO'LIMI BOSHLAG

Li. Xup

Boshlang'ich ta'limda
innovatsion texnologiyalarni
qo'llash usullari
(metodik qo'llanma)

Mundarija

Kirish	3
I-BOB. INNOVATSION TUSHUNCHA HAQIDA	5
1/1. INNOVATSION TUSHUNCHASI VA UNING PEDAGOGIKA O‘RNI	5
1/2. PEDAGOGIK INNOVATSION USULLARNI TA’LIM JARAYONIDA QO‘LLASH VA UNING SAMARADORLIGI	10
II-BOB. BOSHLANG‘ICH SINFLARDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR	22
2/1. PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR HOZIRGI ZAMON HAYOTGA TADBIQ ETISHNING TASHKILY ASOSLARI	22
2/2. BOSHLANG‘ICH SINFLARNING O‘QISH DARSLARIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	27
III-BOB. BOSHLANG‘ICH SINFLARDA INTEGRATSIYALASH TA’LIM SAMARADORLIGI HAQIDA	40
3/1. BOSHLANG‘ICH SINFLARNING O‘QUV FAOLIYATINI INTEGRATSIYALASH TA’LIM SAMARADORLIGINI OMILI SIFATIDA	40
3/2. BOSHLANG‘ICH SINFLARDA INTEGRATSIYALASHGAN VA INNOVATSION DARSLARDAN NAMUNALAR	45
Foydalingan adabiyotlar	56

Kirish.

“**Innovatsiya**” tushunchasi lotin tilidan olingan bo‘lib (in-ga, novus-yangi), ya’ni tarjimasi “yangilanish”, “o‘zlashtirish”, “qandaydir yangilikni kiritish”, “yangini joriy qilish”, “yangilik kiritish”. O‘z navbatida “yangi” so‘zi ushbu tushunchaning asosiy yadrosini tashkil etadi.

Innovatsion ta’lim (ingl. “innovation” – yangilik kiritish, ixtiro) – ta’lim oluvchida yangi g‘oya, me’yor, qoidalarni yaratish, o‘zga shaxslar tomonidan yaratilgan ilg‘or g‘oyalar, me’yor, qoidalarni tabiiy qabul qilishga oid sifatlar, malakalarni shakllantirish imkoniyatini yaratadigan ta’lim.

Innovatsion ta’lim jarayonida qo‘llaniladigan texnologiyalar innovatsion ta’lim texnologiyalari yoki ta’lim innovatsiyalari deb nomlanadi. Hozirgi davr ta’lim taraqqiyoti yangi yo‘nalish - innovatsion faoliyatni maydonga olib chiqdi. «Innovatsion pedagogika» termini va unga xos bo‘lgan tadqiqotlar XX asrning 60-yillarida G‘arbiy Yevropa va AQShda paydo bo‘lgan. Dastlab innovatsion faoliyat F.N.Gonobolin, S.M.Godnin, V.I.Zagvyazinskiy, V.A.Kan-Kalik, N.V.Kuzmina, V.A.Slatenin, A.I.Sherbakov ishlarida tadqiq etilgan. O‘qitish tizimiga innovatsiyaning kirib kelishini ta’lim mazmunida, o‘qitish metodlarida, dars shakli, o‘qitish turlari, o‘qitish vositalarida ko‘rishimiz mumkin.

- Ta’lim mazmuniga innovatsiya an’anaviy, noan’anaviy va masofaviy o‘qitish turlarining kirib kelishi bilan izohlanadi.

- O‘qitish metodlariga innovatsiya aktiv, passiv va interaktiv metodlarining kirib kelishi misolida ko‘ramiz. Aktiv metodni qo‘llash talabalarni dars jarayonidagi faolligini oshirishga xizmat qilsa, passiv metod talabalarni bir

tomonlarga tushuncha berilishi bilan izohlanadi. Interaktiv metod esa birgalikda faol harakat qilishi (o'qituvchi bilan talaba, talaba bilan talaba) tushuniladi.

- Dars shakliga innovatsiyani kirib kelishini standart, nostandart hamda virtual dars shakllari misolida ko'rishimiz mumkin.

- O'qitish turlaridagi innovatsiyani muammoli ta'lim, evristik ta'lim, darajalangan ta'lim, integratsiyalangan ta'lim, interfaol ta'lim, informal ta'lim, rasmiy ta'lim, norasmiy ta'lim turlari bilan izohlanadi.

- O'qitish vositalariga innovatsiyani kirib kelishini dars jarayonida multimedia, elektron doskalar va boshqa vositalar bilan izohlaymiz.

- O'qitish metodlaridagi innovatsiyani quyidagi metodlarda ko'rishimiz mumkin.

1. Aktiv metod. Bu metodni dars jarayonida faollashuviga, ma'lum bir holat va voqelikga nisbatan fikrlashga-muloxaza yuritishga undaydi.

2. Passiv metod. Bu metod dars jarayonida talabalarda o'rganilayotgan mavzu bo'yicha bir tomonlarga tushuncha hosil bo'lishiga olib keladi.

3. Interaktiv metod. Bu metodni maqsadi dars jarayonida o'qituvchi va talabalarni birgalikdagi faol xatti-harakatlariga asoslanadi.

Ushbu qo'llanmada ta'limda innovatsion metodlar haqida atroflicha ma'lumot berilgan.

I-BOB INNOVATSION TUSHUNCHA HAQIDA

1/1. INNOVATSION TUSHUNCHASI VA UNING PEDAGOGIKA O'RNI.

Innovatsion pedagogika – hozirgi davrda norasmiy fan sifatida ma'lum

bo'lgan, biroq kun sayin butun jahon soha mutaxassislarining e'tiboriga tushib, jadal rivojlanib borayotgan bilimlar tizimidir. Uning ta'limiy ahamiyatini tan olgan pedagoglar jamoasi, olimlar shu boisdan ham mavjud an'anaviy pedagogikaga tanqidiy yondashmoqdalar.

Hozirgi kunlarda shakllanib, rivojlanib borayotgan mazkur yangi fan haqida jiddiy fikrlar bildirilyapti, uning asosiy vazifasi hukmron bo'lib turgan butun o'quv tarbiya tizimi nazariyasini innovatsiya asosida qayta tashkil etib o'zlashtirishdir.

Innovatsion pedagogika – hukmron nazariya, nazariy va amaliy muammolarni hal etishning asosi qilib olingan. Innovatorlar fikriga asosan odatiy mumtoz pedagogik nazariyalar eskirib qolgan, yangi sharoitda hozirgi avlodni bu yo'l bilan tarbiyalash mumkin emas.

Hozirgi pedagogik fandagi vaziyat umumiy holda shundan iborat. Bu vaziyatda innovatsiya juda muhim. Pedagogika-bilimlar tizimidir. Ob'ektivlik, maqsadga muvofiqlik, mustaxkamlik, bir-biriga zid bo'lmaslik - uning asosiy karakteristikalaridir. Pedagogika tizimini har qanday ilmiy nazariya kabi tizimini tashkil etuvchi tamoyillari loyihalashtiradi, birlashtiradi va ushlab turadi ya'ni ushbu tizim asosiy bilimlarga asoslanishi asosiy holdir.

Ob'ektiv nazariyaning asosiy tamoyillari faqatgina ilmiy prinsip bo'lishi shart ammo g'oyaviy bo'lmasligi lozim.

Insonning aqliy rivojlanganligi va tarbiyasi haqidagi bilim darajasining talabga muvofiqligi - ob'ektivlikning yagona talabidir.

Ideologiya (g'oyaviylik) - bu har doim ham u yoki bu ijtimoiy guruhlarining bir tomonlama ijtimoiy qiziqishlari bo'lib, ular buni qimmatli yo'l - yo'riq va g'oya sifatida boshqalarga majburlaydilar.

Jahon pedagogik nazariyasi tarbiyaviy jarayon sharoit bilan bog'liq yuqorida turgan odamlarning g'oyalari qanday bo'lishi bilan bog'liq bo'lmashligini allaqachon e'tirof etganlar. O'sib borayotgan avlodlar tarbiyasi juda jiddiy ish bo'lib, uning o'tkinchi narsalarga bog'liq etib qo'yish mumkin emas.

Mustabidlik davrida mamlakatimizda ko'p vaqt insonni (sobiq) kommunistik g'oyalar ruhida tarbiyalashga oid pedagogik ko'rsatmalar ustun bo'lib kelgan, uning juda ta'sirligi, turli chaqiriqlarni hayotga tatbiq etish kabi maqsadiga qaramay, uni ilmiy deb bo'lmaydi, chunki bunday g'oyalarni tashkil etuvchi qoidalar inson tabiati va uning rivojlanishi haqidagi tizimini faqatgina fan o'rnatgan ob'ektiv asoslar va amaliyotda tasdiqlangan qoidalar yordamida rivojlantirish mumkin.

Ma'lum bo'lishicha, amaliyotda yo'l ko'rsatuvchi pedagogik nazariyamizning asosiy kamchiliklaridan biri bilim va ta'limning ustunligini qattiq bo'rttirib (kuchaytirib) yuborishdadir. Insoniy, ma'naviy, mehnat tarbiyasi zarariga bilimda yodlab olish hajmi ko'payib borishi maktab hayotida odatiy hol bo'lib qoldi. Hozirgi tarbiya nazariyasi va u boshqarayotgan amaliyotning hamma belgilari bo'yicha inqiroz holatda ekani ko'rinib turibdi. Bu holatdan chiqish uchun bo'lgan har qanday harakat innovatsion deb hisoblanayapti va bu holda ular o'z

Gummanistik pedagogikani ko'pincha innovatsion deb ataydilar. Lekin uning innovatsionligi faqatgina ayrim ta'lim tizimlariga aloqador. Hozirgi zamon G'arb mamlakatlari ta'lim tizimlari uchun esa allaqachon gumanistik yo'nalishga o'ta boshlagan. Ta'lim asta - sekin yangi munosabatlarga aylana boshlagan. Gummanistik pedagogikani innovatsion pedagogika deb atalganda so'zning to'la ma'nosida aytish mumkin : u tashqaridan "in'eksiya" talab qilmaydi, yuqori o'quv tarbiyaviy ta'sir natijalari tizimining ichki qayta tashkil etilishi evaziga erishiladi.

Gumanizm (insonparvarlik) - insonning dunyodagi eng qimmatli ma'naviy boyliklar yagona konsepsiyasi. Bu konsepsiyaning asosiy qoidasi shaxs qadr-qimmatini himoya qilish, uning erkinlik, baxt, rivojlanish va o'z qobiliyatini namoyon etish huquqini tan olish, buning uchun zarur, qulay sharoitlarni yaratib berishdir.

Gumanizm - inson turmushi yagona va xususan alohida shaxs uchun ahamiyati umumiy ekanini tasdiqlovchi g'oya va qadriyatlar yig'indisidir. Qimmatli yo'naltirish va ko'rsatmalar tizimi sifatida gumanizm ijtimoiy g'oya mazmunini oladi. Gummanistik pedagogika — o'quv- tarbiya jarayoni

ishtirokchisini, o'z imkoniyati bo'yicha rivojlantiruvchi teng huquqli, ongli, faol tarbiyalanuvchining yetishib chiqishida rol o'ynovchi ilmiy-nazariy tizimdir . Inson- qadr-qimmatini eng yuqori o'ringa qo'yilgan bizning davlatimizda insonparvarlik g'oyalari uchun keng yo'l ochib berdi.

Insonparvarlik maktabi amaliyotini innovatsion faoliyatining aniq shakl va uslublarini ishlab chiqish.

Ulardan ba'zilar:

1. O'quv-tarbiya faoliyatini differensiyalash.
2. O'quv ta'lim jarayonlarini har bir shaxs hislatiga qarab muvofiqlashtirish.
3. Har bir tarbiyalanuvchini va qiziqishini rivojlantirish uchun kerakli sharoitlarni yaratib berish.
4. Gotogen sinflar va shunga o'xshashlarni tashkil etish.
5. O'quv- tarbiya faoliyatining qulayligi.
6. Psixologik xavfsizlik, o'quvchilarni himoyalash.
7. O'quvchiga, uning kuchi va imkoniyatlariga ishonish.
8. O'quvchini qanday bo'lsa shunday qabul qilish.
9. Ta'lim-tarbiya muvaffaqiyatini ta'minlash.
10. Maktab mahsad yunalishini o'zgartirish.
11. Har bir o'quvchi rivojlanish darajasining asoslanishi.
12. Sirtqi ta'limni(ekstronat) «o'quvchi bilan ma'naviy aloqasi yo'q» ta'minlanmasligi sababli to'xtatish, yo'qotish.
13. O'qituvchi shaxsiy ichki yo'l-yo'riq ko'rsatmalarini qayta yunaltirish.
14. Insonparvarlik ta'limini kuchaytirish.

Insonparvarlik pedagogikasini statistik baholash juda qiyin . Ammo shu narsa aniqlanganki, autentingligi, empatiya va so'zsiz ma'qullash o'quvchilar rivojlanishi bilan moslashib, bog'lanib ketishi va intizom, maktabga salbiy munosabat kabi muammolar bilan yomon moslashuvi aniqlangan.

1/2. PEDAGOGIK INNOVATSION USULLARNI TA'LIM JARAYONIDA QO'LLASH VA UNING SAMARADORLIGI

Ta'lim to'g'risidagi qonuni, Kadrlar tayyorlash milliy dasturi, — Maktab ta'limini rivojlantirish Davlat umummilliy dasturini ta'lim jarayoniga tadbiq etish bilan ta'limda sifat va samaradorlikka erishish va shu orqali modernizasiyaqilingan ta'lim standartlari to'liq bajarilishi ta'min etish davri

boshlandi.

Davlatimiz tomonidan yangi maktablar qurilishi, minglab maktablarni yangitdan rekonstruksiya qilish, joriy ta'mirlash ishlari jadal sur'atlar bilan olibborilmoqda. Maktablarni yangi jihoz, asbob-uskunalar, takomillashtirilgan dasturlar, modernizasiya qilingan, tajriba-sinovdan o'tgan standartlar, darsliklarning yangiavlodi bilan (ijara tariqasida) ta'minlash, kompyuterlashtirish davlat umummilliydasturi asosida izchil amalga oshirilmoqda. Endi o'quv jarayonini yangilangan dastur va standart talablariga javobberadigan zamonaviy darslar asosida tashkil etish davri keldi. Boshqacha qilib aytganda zerikarli darslar o'rniga darslarni tashkil etishga ma'suliyat bilan yondashadigan, kasbiy bilimdonlik, metodik mahoratga ega, ma'suliyatli, zamonaviy, interfaol pedagogik texnologiyani mukammal o'zlashtirib olgan, innovasiyalar asosida ta'limni tashkil eta oladigano'qituvchilarga talab oshib bormoqda. Ta'limda moddiy baza, standart, o'quv rejalar, dastur va darsliklar qanchalik takomillashtirilmasin, kutilgan asosiynatijaga erishish, chuqur va puxta bilim berish, yuqori sifatdagi o'zlashtirishga erishish bevosita nazariy va amaliy mashg'ulotlarni olib boruvchi o'qituvchiningijodkorligi,

izlanuvchanligi, malakasiga pedagogik mahoratiga bogʻlanib qolaveradi, oʻquv-biluv markazida esa oʻquvchi turmogʻini taqozo etadi.

Oʻzbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti “Tarixiy xotirasiz - kelajak yoʻq” asarida komil inson tushunchasiga aniq taʼrif beradilar. “Komil inson deganda biz, eng avvalo, ongi yuksak, mustaqil fikrlay oladigan, oʻz xulq-atvori bilan oʻzgalarga ibrat boʻla oladigan, bilimli, maʼrifatli kishilarni tushunamiz”.

Taʼlim tizimi va maktab oldiga maqsad qilib yaʼni, komil insonni tarbiyala voyaga yetkazish qoʻyildi. Oʻzbekistonda taʼlim-tarbiya sohasini isloh qilish maqsadida «Taʼlimtoʻgʻrisida»gi qonun va —Kadrlar tayyorlash milliy dasturi ning amaldagi holatimuhim ahamiyat kasb etmoqda. Birinchi Prezidentimiz I.A. Karimov bu muammo ilmiy-nazariy va amaliy nuqtai nazardan asoslab, oʻquv-tarbiya jarayonini yangi pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish, boshqarish, maqsadga erishish samaradorlikni oshirishning muhim omili deb hisobladi.

Respublikamizda olib borilayotgan taʼlim islohotlari, mutaxassis kadrlar salohiyotini oshirishga qaratilgan boʻlib, oliy oʻquv yurtlarida pedagoglarning metodik mahoratini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kun pedagogika sohasida kirib kelayotgan yangiliklar, yangi pedagogik texnologiyalar va pedagogik innovasiyalar zamonaviy pedagog kadrlarni shakllantirishda asos boʻlib xizmat qiladi.

Oliy taʼlim (shuningdek oʻrta, oʻrta maxsus kasb-hunar taʼlimi) mutaxassis kadrlar tayyorlashda boʻlajak oʻqituvchilarning metodik mahoratiga,

ularni o'qitishning yangi usullarini o'zlashtirishlariga yetarli e'tibor berilmayotganligi ta'lim sifati samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. "Pedagogik texnologiya" atamasi o'qituvchilarimiz orasida ikki xil ma'noda qo'llanilmoqda:

1. Zamonaviy texnika, elektron hisoblash mashinasi, kompyuter, audial, vizual asboblarni ta'lim-tarbiya jarayoniga qo'llab samaradorlikni oshirish;
2. Ta'lim-tarbiya jarayoni maqsadi, vositasi, natijasini oldindan o'rganish, qayd etish yo'llari bilan o'qituvchining kafolotlangan natijaga erishishini ta'minlash.

Ta'limning kafolotlanganlik natijasi samaradorlikni va maqsadga erishishni belgilaydi. Bundan ko'rinadiki natija maqsadga qancha yaqin bo'lsa, o'quv-tarbiya jarayoni shuncha samarador hisoblanadi va bu ta'limning zamonaviy texnik vositalari va ilg'or texnologiyalarni amalga oshirishning muhim jihatlaridan bo'lib, ikkinchi talqin, ta'lim-tarbiya jarayoni maqsadi, vositasi, natijasini oldindan o'rganish, qayd etish yo'llari bilan o'qituvchining kafolotlangan natijaga erishishini ta'minlash. Demoqchi bo'lgan fikrimiz shundan iboratki, o'qituvchi faoliyatining asosini dars tashkil etadi. Ta'lim jarayonining samaradorligini belgilash hamda maqsadga erishishning eng maqbul yo'li va usuli metodni tanlash bilan belgilanadi.

"Metod" atamasi yunoncha — "metodos" so'zidan olingan bo'lib, yo'l, haqiqatga intilish, kutilayotgan natijaga erishish usuli ma'nosini anglatadi. O'qituvchi metod tanlashda:

Birinchidan, o'qitish usuli, o'qish faoliyati usullari bilan chambarchas bog'liq bo'lishiga;

Ikkinchidan, maqsadlarga erishishda o'qituvchi o'quvchi hamkorligi o'zaksini topishi shart ekanligiga;

Uchinchidan, o'quvchilarning yosh, individual psixologik xususiyatiga;

To'rtinchidan, mavzularning izchilligi va tizimlilikini hisobga olganlikka e'tibor beradi.

Yuqorida ko'rsatib o'tilgan talablar pedagogik texnologiyaning interfaol usullarida o'z aksini topgan. Bular: "Aqliy Hujum", —Yalpi fikriy Hujum, —Qarorlar shajarasi, —Zig-zag, —6x6x6, —Qora quti, —Bilaman. Bilishni xohlayman. Bilib oldim, Klaster, Panaroma . . . kabi metodlardir. Ta'lim jarayoniga bu metodlarni qo'llash:

- o'quvchining muayyan nazariy bilimlar puxta o'zlashtirishga;
- vaqtning tejalishig;
- har bir o'quvchining faollikka undalishiga;
- o'quvchining erkin fikrlash layoqatini shakllanishiga;
- o'quvchida o'zgalarning fikrini tinglay olish ko'nikmasining hosil bo'lishiga;
- o'quvchining o'z fikrini himoya qila olishiga;

- o'quvchida bildirilgan fikrlarni umumlashtira olish ko'nikmasini shakllanishiga olib keladi.

Shunday qilib ta'lim jarayoniga interfaol usullarni qo'llashda o'qituvchi ta'lim jarayonining boshqaruvchisi

vazifasida bo'lib, bunda boshqaruv maqsadi ta'limning ob'ekti va sub'ekti sifatida o'quvchiga yo'naltiriladi. Demak, pedagogik texnologiya ta'lim mazmuni usul, shakl va vositalar asosida yuzaga keladi. Ushbu jarayon kafolatlangan natijaga erishishga yo'naltiriladi. Noan'anaviy o'qitish usullaridan foydalanishdan maqsad nima uning afzalliklari darsning samaradorligini oshirish tamoyillari nimadan iborat degan savolga quyidagicha xosilalar asosida javob berish mumkin.

1. Noan'anaviy o'qitish eng sodda qulay usul.
2. Mustaqil fikrlashni qrgatadi.
3. Ko'p tarmokli.
4. Sodda va oson.
5. Bilim boyligini oshiradi.
6. Vaqtdan yutadi.
7. Qiziqarli o'tadi.
8. Darsning samaradorligini oshiradi.
9. Dunyoqarashni kengaytiradi.
10. Tafakkurni rivojlantiradi.
11. O'quvchilarining diqqat e'tiborini tortadi.
12. Har bir o'quvchi bilan individual munosabatda bo'ladi.
13. Xotirani kchaytiradi.
14. Izlanishga chorlaydi.
15. O'quvchilarni o'z ustida ishlashga chorlaydi.

O'qitishdan ko'zlanadigan maqsad bu davlat ta'lim standartlarida belgilangan bilim va konikmalarini o'quvchiiga yetkazishdan iborat. qachonki o'quvchni tomonidan bilim qabul qilinsa va tushunib yetilsa yoki o'quvchii malaka oshirish uchun mqljallangan topshiriqlarni amalda namoyish etib bera olsagina o'qitish muvaffaqiyatli kechdi deb hisoblasa bo'ladi. Ba'zi mamlakatlarning ta'lim sohasida to'plangan ilg'or tajribalari tahlilidan ayon bo'ldiki, shaxsning intellektual salohiyati, dunyoqarashi, ma'naviy-axloqiy qiyofasining shakllanishida u mansub bo'lgan muhit, unda qaror topgan ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy munosabatlarning ahamiyati katta ekan. Zero, ushbu jamiyatda uning tafakkuri, ma'naviy-axloqiy qiyofasini shakllantirishi uchun zarur bo'lgan ob'ektiv va sub'ektiv omillar mavjud. Rivojlanayotgan O'zbekiston jamiyatida ta'lim muassasalari, shu jumladan, boshlang'ich ta'lim darslarining ham alohida o'ringa ega. Zero, muayyan kasb-hunar asoslaridan yosh avlodni xabardor etish ularni mustaqil hayotga tayyorlash uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Ma'lum, kasbiy faoliyat bilan shug'ullanish shaxsning moddiy ehtiyojlarini ta'minlash uchungina emas, balki jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy, ilmiy-texnikaviy taraqqiyoti ishlab chiqarish kuchlarining rivojlanishi uchun ham muhim ahamiyatga ega.

O'zbekiston Respublikasida kadrlar tayyorlash Milliy modelining mutaxassis kadrlarni tayyorlash, ularning malakasini oshirish va qayta tayyorlash jarayoniga samarali tatbiq etilishi xalq xqjaligidagi ishlab chiqarish ob'ektlari, ilmiy hamda o'quv muassasalarini malakali mutaxassislar bilan ta'minlash imkonini beradi. Mazkur masalaning dolzarbligi xususida to'xtalar ekan, O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti I.A.Karimov quyidagilarni qayd etib o'tadi: «O'zbekiston innovation rivojlanish turining hozirgi zamon

modeliga o'tishi uchun hamma zarur sharoitlarga ega. Bu model vujudga keltirilgan ilmiy-texnikaviy salohiyatdan keng va samarali foydalanishga, fundamental va amaliy fanning yutuqlarini, chuqur ilm talab qiladigan texnologiyalarni amaliyotga keng joriy etishga, yuqori malakali, iqtidorli ilmiy kadrlar sonini ko'paytirishga asoslanadi. Bu - mamlakatimiz jahondagi iqtisodiyoti va sanoati rivojlangan davlatlar qatoriga kirib borishining zarur sharti va mustahkam poydevori bo'lib xizmat qiladi. Jamiyat ehtiyojlari asosida shakllantirilayotgan barkamol avlod va malakali mutaxassisning rivojlanishini ta'minlashda boshlang'ich ta'lim darslarining o'rni beqiyos ekanligi davlat siyosati darajasida e'tirof etilmoqda. Ayni vaqtda O'zbekiston Respublikasi hududida sanoat, savdo, qishloq xo'jaligini mexanizasiyalashtirish, transport, aholiga maishiy xizmat ko'rsatish yo'nalishlarida mutaxassis tayyorlaydigan boshlang'ich ta'lim darslari qo'rilib, ularda muayyan maqsadga yo'naltirilgan o'quv faoliyati yo'lga qo'yilgan bo'lsa, xalq xo'jaligi uchun zarur bo'lgan mutaxassislar tayyorlashga ixtisoslashtirilgan ko'plab kollejlarning qurilishi davom ettirilmoqda 2005 yilga qadar O'zbekiston Respublikasining viloyat, tuman, shahar hamda qishloq hududlarida ularning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish istiqbollari va aholi, shuningdek, xalq xo'jaligining kadrlarga bo'lgan ichki ehtiyojlarini inobatga olgan holda muayyan yo'nalishlarda faoliyat ko'rsatuvchi yangi turdagi o'quv muassasalarini joylashtirish, ularning faoliyatini moddiy-moliyaviy jihatdan qo'llab-quvvatlash, ilmiy-metodik ta'minlash ko'zda tutilgan.

Boshlang'ich ta'lim darslarini o'qitishning interfaol usullari asosida tashkilotish ularda tashkil etiladigan ta'lim-tarbiyaviy ishlarni tashkil etishda pedagogic texnologiyalardan samarali foydalanish, shuningdek, boshlang'ich ta'lim o'quvchilariga bilim berish va ularni tarbiyalashda samaradorlikka erishishga yo'naltirilgan pedagogik faoliyat jarayoni bo'lib, bunda bir qator pedagogic vazifalar hal etilishi lozim. Ular quyidagilardan iboratdir:

- boshlang'ich ta'lim darslarini interfaol metodlar asosida tashkil etish borasida muayyan shart-sharoitlarni yaratish;
- boshlang'ich ta'lim tabiat darslari pedagog xodimlari o'rtasida interfaol metodlar mohiyatini ochib berishga qaratilgan maxsus o'quv seminarlarini tashkil etish;
- ular tomonidan pedagogik texnologiya asoslarini puxta o'zlashtirilishiga erishish;
- boshlang'ich ta'lim darslari pedagoglarida ta'lim-tarbiyaviy faoliyatni tashkil etishga nisbatan ijodiy yondoshuv hissini tarbiyalash;
- boshlang'ich ta'lim darslarining o'qituvchilarida texnologik yondashuv asosida tashkil etish kqnikma va malakalarini hosil qilish;
- boshlang'ich ta'lim darslari o'qituvchilari tomonidan ta'lim-tarbiyaviy ishlarni interfaol metodlar asosda tashkil etilishiga erishish;
- boshlang'ich ta'lim darslari o'qituvchilarining texnologik asosda pedagogik faoliyatni tashkil etish borasidagi mahoratlarini oshirish;
- boshlang'ich ta'lim darslarining samaradorligini ta'minlash

Boshlang'ich ta'lim darslari o'qituvchilari o'rtasida interfaol metodlar va ularning mohiyati xususidagi nazariy ma'lumotlarni targ'ib etish muvaffaqiyatini pedagogic jamoa, shuningdek, individual pedagog xodimlarda ularni o'rganishga nisbatan ehtiyoj, qiziqishning yuzaga kelishini belgilaydi. Yuzaga kelgan ehtiyojhamda qiziqish ularni qondirish imkonini beruvchi amaliy faoliyatni tashkil etishga nisbatan qaror toptiradi.

Boshlang'ich ta'lim darslari o'qituvchilarida pedagogik faoliyatni interfaol metodlar asosida tashkil etish malakasini shakllantirishga quyidagi tamoyillarga amal qilish asosida erishiladi:

1. Boshlang'ich ta'lim darslarini interfaol metodlar asosida tashkil etish borasidagi yagona maqsadning qaror topganligi.
2. Boshlang'ich ta'lim darslarini interfaol metodlar asosida tashkil etish borasidagi harakatning izchil, maqsadga muvofiq, tizimli va uzluksiz amalga oshirilishi.
3. Boshlang'ich ta'lim darslarini interfaol metodlar asosida tashkil etishda mavjud shart-sharoit hamda sub'ektiv yondashuvlarni inobatga olish.
4. Pedagogik mahorat va iqtidorlarni erkin namoyish etish.
5. Yangi tajribalarni ommalashtirish.
6. Nazariy va amaliy faoliyat birligi.
7. Boshlang'ich ta'lim darslarini interfaol metodlar asosida tashkil etishda xorijiy mamlakatlarning donor tashkilotlari bilan hamkorlik va hokazolar.

Boshlang'ich ta'lim darslarini interfaol metodlar asosida tashkil etish quyidagi omillar asosida amalga oshiriladi:

1) Ob'ektiv omillar:

- Boshlang'ich ta'lim darslarida moddiy-texnik bazaning yaratilganligi;
- Ta'lim- tarbiya jarayonining zarur texnik hamda axborotli vositalar bilan ta'minlanganligi;
- Boshlang'ich ta'lim darslarida pedagogik monitoring (ma'lumotlar banki)ning tashkil etilganligi, uning maxsus adabiyotlar bilan boyitilganligi;

2) Sub'ektiv omillar:

- boshlang'ich ta'lim darslarining o'qituvchilarida PT mohiyatini o'rganishga nisbatan ichki ehtiyoj va qiziqishning yuzaga kelganligi;

- Ularda o'z faoliyatlarida PT lardan foydalanishga nisbatan rag'batning qaror topganligi;

- kasb-hunar kolleji rahbariyati va jamoasining o'quv yurti faoliyatini interfaol metodlar asosida tashkil etish yo'lidagi birligi va yakdilligining shakllanganligi;

- boshlang'ich ta'lim darslari o'qituvchilarining PT mohiyatidan xabardorliklari;

- ularda o'z faoliyatlarini texnologik yondashuv asosida tashkil etish borasidagi ko'nikma va malakalarning tarkib topganligi;

- Boshlang'ich ta'lim darslari o'qituvchilarining o'z pedagogik faoliyatlarida PT ni qo'llay olish mahoratiga egaliklari;

- ularda ijodkorlik, izlanuvchanlik, boshlang'ich ta'lim o'quvchilari orasida ko'tarinki kayfiyatni yarata olish sifatlarining mavjudligi;

- PT asosida pedagogik faoliyatni tashkil etayotgan o'qituvchilarni rag'batlantirib borish va hokazolar.

- boshlang'ich ta'lim darslari o'qituvchilarining pedagogik faoliyatni interfaol metodlar asosida tashkil etish borasidagi mahoratlari darajasi quyidagi ko'rsatgichlarga muvofiq belgilanadi:

Boshlang'ich ta'lim darslari o'qituvchilari tomonidan yangi pedagogik texnologiya nazariyasi, uning mohiyati, ta'lim-tarbiya jarayonini loyihalash, boshlang'ich ta'lim o'quvchilarining bilim, ko'nikma va malakalari darajasinioldindan tashhislash, ular tomonidan tashkil etilayotgan o'quv faoliyati mazmunini nazorat qilish, ularning bilim, ko'nikma va malakalarini baholash, pedagogik faoliyat samaradorligini aniqlash borasidagi nazariy bilimlarning o'zlashtirilishi;

- boshlang'ich ta'lim darslari o'qituvchilarida boshlang'ich ta'lim o'quvchilari bilan muloqotni muvaffaqiyatli tashkil etish, pedagogik faoliyatga nisbatan ijodiy yondoshuv, pedagogik vaziyatlarni baholay olish va ularga muvofiq xatti-harakatni tashkil etish malakalari shakllanganligi;
- Pedagogik faoliyat mazmuni, ko'lami, sur'ati hamda samaradorligining yuqori darajasi.

Tadqiqot muammosini nazariy-amaliy asoslarini o'rganish natijasida shu holat aniqlandiki, pedagogik texnologiyalar mohiyatini boshlang'ich ta'lim darslari pedagoglari o'rtasida targ'ib qilish jarayonida ijtimoiy-gumanitar fanlarga nisbatan tabiiy fanlar o'qituvchilari mazkur pedagogik texnologiyalarning nazariy-amaliy asoslarini tez va puxta o'zlashtirishga muvaffaq bo'lganlar. Buning boisi, boshlang'ich ta'lim o'quvchilariining bilim, ko'nikma va malakalari, shuningdek, ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorlik drajasinianiqlashga yo'naltirilgan metodlarning statistik xususiyatga egaligidadir. Tabiiy fanlar o'qituvchilarining texnik va axborot vositalari bilan ishlay olish tajribasi va mutaxassislik ma'lumotlariga ega ekanliklari ularni interfaol metodlar borasidagi bilimlardan xabardor etish jarayonida ma'lum qulayliklarni yaratdi. Boshlang'ichta'lim darslarini interfaol metodlar asosida tashkil etish jarayonidagi imkoniyatlarva tajribalarga tayanish maqsadga muvofiq ekanligi aniqlandi. Xususan, o'quvfanlari bo'yicha tashkil etiladigan mashg'ulotlarning loyihasini ishlab chiqish, boshlang'ich ta'lim o'quvchilariining faoliyatlarini nazorat qilish, ularning bilim, ko'nikma va malakalarini baholash hamda darslarining samaradorliginianiqlashga imkon beruvchi dasturlarni tuzishda tabiiy fanlar o'qituvchilarining o'rni beqiyosdir.

Hozirda davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoyev tomonidan alohida e'tiborda. "Biz ustozni otaday ulug' deb bilgan, doimo ardoqlagan ma'rifatparvar xalqning vakillarimiz. Men ham o'qituvchi, muallim deganda o'zim uchun eng aziz va hurmatli bo'lgan, ziyoli va zamonaviy, samimiy va mehribon insonlarni

tasavvur qilaman. Chunki hammamizga ham shu muallim saboq va ta'lim berib, mehribon ota-onalarimiz qatorida tarbiyalagan.

Bugungi kunda O'zbekistonning yangi taraqqiyot davri poydevorini yaratyapmiz. Bunda bizning eng yaqin ko'makchilarimiz ustoz va murabbiylar, ilmiy va ijodkor ziyolilardir", – deb ta'kidlaydi Shavkat Mirziyoyev

FOR AUTHOR USE ONLY

II-BOB. BOSHLAG'ICH SINFLARDA INNOVATSION TEKNOLOGIYALAR

2/1. PEDAGOGIK INNOVATSIYALAR HOZIRGI ZAMON HAYOTGA TADBIQ ETISHNING TASHKILIY ASOSLARI.

Ma'lumki, didaktikaning predmetini o'rgatish, o'rganish ta'lim mazmunini tashkil qiladi. Bunda ishtirok etayotgan 3 ta komponent bir-birlari bilan shunday uzviy aloqada-ki, ulardan birini e'tibordan chetda qoldirish mumkin emas. Xo'sh, nimani nimadan boshlash kerak? Ishni o'rganish yoki o'rgatishdan boshlasak, tabiiy ravishda savol tug'iladi: nimani(qanday mazmundagi o'quv materialini) o'rganmoqchisiz yoki o'rgatmoqchisiz? O'rgatish ham, o'rganish ham asosiy maqsadga yo'naltirilgan ta'lim ob'ekti va oxirgi natija- mahsul bo'lmish ta'lim mazmuniga bog'liq. Har xil mazmun uni o'zlashtirishning o'ziga hos usullari bilan farq qilganligi uchun o'rganishning qanday bo'lishi uning mazmuniga bog'liq, bu esa o'rganishni tashkil etuvchi o'rgatuvchiga bog'liq. Shunday qilib, didaktik tafakkur - bu o'rganish, o'rgatish va ta'lim mazmunining doimiy aloqalari, munosabatlarini izlash, aniqlash demakdir.

O'qituvchi o'quvchini faollashtiradigan, o'zi va o'rganuvchi uchun qulay bo'lgan yo'llarni, usul va uslublarni, o'qitish shakllari, metod va vositalarni izlaydi, ularni takomillashtiradi, Shu boisdan ham pedagogik texnologiya, didaktik texnologiya, ta'lim texnologiyasi atamalari qatoridan "pedagogik innovatsiyalar" atamasi mustahkam o'rin olmoqda.

Yuqorida sanab o'tilgan tarzda o'rgatish, o'rganishda ta'lim mazmuni asosiy o'rin tutadi. Shuning uchun ham, o'z oldimizga Davlat ta'lim standartlarini yaratish birinchi galdagi vazifa qilib qo'yildi. Bu vazifaning

uddasidan chiqdik; Davlat ta'lim standartlari O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlanib, har bir ta'lim muassasalariga, har bir o'quvchiga yetkazildi. Endigi vazifa shu standartlarni tezroq hayotga tatbiq etish mexanizmini yaratishdan iborat. Biroq, e'tirof qilish kerakki, hali Respublikamizda yangi pedagogik texnologiyalarni, ta'lim innovatsiyalarini to'plash, ular ichidan faoliyatimizda eng ko'p Samara beradiganlarini tanlash, tajriba- sinovdan o'tkazish va qo'llash- joriy etishni yo'lga qo'yadigan tizim(mexanizm) shakllantirilmagan edi. "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun, "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi" talablari asosida ishlab chiqilgan umumiy ta'lim fanlari bo'yicha Davlat ta'lim standartlari ishlab chiqilib, bosqichma- bosqich amalga oshirishga kirishilgandan keyin bu sohadagi ishlarni aniq bir tizimga solish, qo'llab-quvvatlash, yangiliklarni joriy etishga yetarli shart-sharoitlar yaratadigan tizimlarga bo'lgan ehtiyoj yaqqol ko'zga tashlandi. Chunki Davlat ta'lim standartlari o'quvchilar bilimiga qo'yiladigan majburiy minimal daraja bo'lib, davr o'quvchilarga ta'lim standartlari darajasi talablaridan oshirib bilim, iqtidor va ko'nikmalar berishni taqozo etadi. Bu masalani ijobiy hal qilish ilg'or tajribalar, yangi pedagogik texnologiyalarni izlash, ularning didaktik imkoniyatlarini sinab ko'rgan holda amaliyotga tatbiq etishga bo'lgan hayotiy ehtiyojni oshirib yubordi.

Bundan kelib chiqadigan amaliy xulosa- ilg'or ta'limiy yangiliklarni aniqlash, ularning jamg'armalarini tashkil etish, sinab ko'rish, pedagogik amaliyotga joriy qilishning ilmiy xulosalarini ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish tizimini yaratish masalasining dolzarbligini oshirdi. Hozirgi kunda bu tizimni yaratish yo'lida bir qator izlanishlar, sa'y- harakatlar boshlab yuborilgan.

Jumladan, vazirlik, viloyat xalq talimi boshqarmalari tarkibida Davlat ta'lim standartlari boshqarmalari va bo'limlari(monitoringi) tashkil etilgan. Ta'limni boshqarish tizimida tashkil qilingan yangi bo'g'inlar quyidagi ishlarni amalga oshirib bormoqda:

- ta'lim sohasidagi qonunlar, me'yoriy hujjatlarning bajarilish nazoratini yuritish;
- “Kadrlar tayyorlash milliy dasturi”ni hayotga tatbiq etish, Davlat ta'lim standartlari va dasturlari bajarilishining monitoringini olibborish;
- ta'limni boshqarish mahalliy organlari va o'quv muassasalarining umumiy tashkiliy pedagogik ishlari qatori pedagogik innovatsiyalarning samaradorligini tahlil qilib borish;
- pedagogik tajribalarning borishini analitik tahlil qilish, umumlashtirish, ommalashtirish bo'yicha tavsiyalar tayyorlash;
- pedagogik texnologiyalarni kuzatuvchi, nazorat qiluvchi va joriy etuvchilarni o'quvchini tashkil qilish shu masalaga oid seminarlar o'tkazish, treninglar tayyorlash choralari ko'rish; pedagogik texnologiyalarni rivojlantirish haqida tegishli ma'lumotlar jamg'armasini yaratish, tahlil qilish va tartibga solib turish.

Yuqorida ta'kidlanganidek, Davlat ta'lim standartlari- bu o'quvchilar bilim saviyasining minimal darajasini belgilaydi, bu darajadan yuqori ko'rsatkichlarga erishish uchun ma'lum izlanish hamda tashabbus lozim, pedagogik innovatsiyalarni

yaratish, shuningdek, ularni boshqarish avvalambor, ana shu dorlzarb vazifalarni hal qilishga xizmat qiladi. Shu boisdan ham pedagogik innovatsiyalarni izlab topish, o'rganish, tahlillar ostida eng ko'p samara beradiganlarini tanlab olish va ularni amaliyotda qo'llash tartibini belgilab beradigan bir tizimni yaratish maqsadga muvofiqdir. Fikrimizcha, buning uchun, birinchidan, innovatsiyalar haqida aniq ma'lumotlar jamg'armasini

yaratish zarur bo'lib, buni shartli ravishda innovatsiyalarni «TO'PLASH» jarayoni deb qabul qilamiz.

Innovatsiyalarni to'plovchilar jadvalga ko'ra vazirlik tizimida yangi tashkil qilingan markazlar, jumladan, Xalq ta'limi xodimlari malakasini oshirish instituti maktabgacha ta'lim muassasalari rahbarlari malakasini oshirish bo'yicha doimiy ishlovchi Respublika doimiy kursi qoshidagi monitoring markazi va Respublika ta'lim markazi asosiy bo'g'in hisoblanadi. Mazkur ishlarni boshqaruvchi Davlat ta'lim standartlari monitoringi maktab pedagoglar kengashlari, metod birlashmalari, tuman, shahar xalq ta'limi bo'limlari, viloyat malaka oshirish institutlarida o'rganib, to'plangan pedagogik innovatsiyalarni o'z vaqtida "TANLOVChI" larga yetkazish yoki ayrimlarini to'g'ridan-to'g'ri "QO'LLOVChI"larga yo'llashni muvofiqlashtirib boradi.

Pedagogik innovatsiyalarni tanlashda amaliy ish olib boruvchi "Pedagogik texnologiyalar markazi":

- ma'lumotning yo'nalishini aniqlaydi;
- joriy qilish va qo'llashda ilmiy-metodik jihatdan yordam beradi;
- metodik qo'llanma, dastur va metodik tavsiyalarni nashrga tayyorlaydi va pedagogik matbuotga uzatadi;
- reyting tizimi, o'quvchilarni maktabgacha tayyorlash, Davlat ta'lim standartlarini joriy qilishdagi ilg'or tajribalar majmuasini yaratadi;
- xorijiy davlatlardagi ta'lim sohasidagi tajribalarni o'rganadi, taqqoslaydi va tavsiyalar tayyorlaydi;
- amalga tatbiq qiluvchilarni o'qitadi, malakasini oshiradi, tajriba almashuv ishlarini tashkil qiladi;

- pedagogika sohasidagi olimlar, ilmiy izlanuvchilar bilan hamkorlik ishlarini olib boradi;
- innovatsiyalarning qo'llanilishini dinamik ravishda kuzatib boradi;
- innovatsiyaga oid Respublika ilmiy-amaliy kengashlar yig'ilishlari, konferensiyalar o'tkazadi;
- malaka oshirish institutlari, tuman metodika va maktab pedagogik kengashlarini yangi axborotlar bilan ta'minlab boradi.

Pedagogik innovatsiyalarni qo'llash bilan uni to'plab, ilmiy jihatdan xulosalar tayyorlovchi bo'g'in o'rtasidagi "Pedagogik matbuot" asosan nashr ishlari, ommalashtirish, keng pedagogik jamoalar, ilmiy-pedagogik xodimlarga ularni yetkazish, ularning taklif va mulohazalarini olish, tajriba - sinov xulosalari asosida innovatsiyalarni yanada takomillashtirish ishlari bilan shug'ullanadi. O'ylaymizki, ta'lim texnologiyasi, pedagogik innovatsiyalarga bunday tizimli yondashuv Davlat ta'lim standartlarini amalga oshirishda o'z samarasini ko'rsatadi.

2/2. BOSHLANG'ICH SINFLARNING O'QISH DARSLARIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI.

Pedagogik texnologiya – bu butun o'qitish va bilimlarni o'zlashtirish jarayonining o'z oldiga ta'lim shakllarini samaradorligini oshirish vazifasini qo'yuvchi texnik hamda shaxs resurslari va ularning aloqasini hisobga olib yaratish, qo'llash va belgilashning tizimli metodidir. Zamonaviy bilimlar sari keng yo'l ochish ta'limni takomillashtirishda pedagogik texnologiyalardan unumli foydalanish bugungi kunning eng asosiy talablaridan biridir.

Mustaqil O'zbekistonimizda uzluksiz ta'lim tizimini isloh qilishni yangi Davlat ta'lim standartlari asosida tashkil etishga qaratilgan. Hozirgi kunda o'qituvchi faoliyatiga, uning pedagogik mahoratiga alohida e'tibor berilmoqda. Ta'lim jarayonida faoliyat ko'rsatayotgan o'qituvchilarning pedagogik fikrlashida o'rin ola boshlagan pedagogik texnologiyani dars jaaryonida qo'llashga oid tavsiyalar o'qituvchilar uchun juda zarur. Ayniqsa, hamkorlikka asoslangan o'quvchilarning faolligini oshirishga mo'ljallangan: o'quvchilarni boshqalar fikrini eshitishi, tushunishi, hurmat qilishi, o'zgaralar manfaatlari bilan hisoblashishi, ularga o'rgatish, ta'sir qila olish.

O'zining va boshqalarning “men”ligini sezish, his qilish, o'zini boshqarish, fikrini aniq, lo'nda va puxta bayon eta olish, ishlatishga qaratilgan interfaol o'qitish usullari tez suratlar bilan rivojlanib ijobiy samara bermoqda. O'qitishda foydalanib kelinayotgan interfaol metodlar o'quvchilar o'rtasida raqobat muhitini vujudga keltirib o'quvchilarni harakatchanlikka boshlab ruxlantirdi, natijada

o'quvchilar hamkorlik o'rgana boshladi. Har qanday interfaol metod to'g'ri va maqsadli qo'llanilganda o'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatadi.

Yangi pedagogik texnologiya ta'lim tizimining rastional yo'llarini ishlab chiqaruvchi jarayon bo'lib, unda o'qituvchi asosiy mas'ul shaxs hisoblanadi. Chunki uning asosiy vazifasi axborotni o'quvchilarga tez, aniq va tushunarli tarzda etkazib berishidan iborat.

O'quvchilar yangiliklarni qabul qilishlari va bunga moyilliklari hamda fe'l-atvori har xil bo'lishiga qaramay o'qituvchi o'quvchilarni mustaqil fikrlash, mushohada qilish, xulosa chiqarishga o'rgatish lozim. Bunda o'quvchi asosiy harakatlanuvchi kuch bo'lib, o'qish, mutolaa qilish, chizma chizish, proektstiyalar formulalarini tushunib asboblarni ishlata olishi, bir-birlari bilan do'stona munosabatda bo'lib, oldilariga qo'yilgan muammolarni echishda bir-birlariga yordam berish ularning asosiy vazifasi hisoblanadi. Ta'lim tizimida sodir bo'layotgan o'zgarish va yangilanishlar o'quvchilarga yangi bilim, ko'nikma va malakalarini berish bilan bir qatorda yoshlarimizni o'ziga va boshqa insonlarga jamiyatga, davlatga, tabiatga nisbatan o'zgarishning vatanparvarlik g'oyalarini ongiga va qalbiga singdirishini ham ko'zda tutadi.

Kadrlar tayyorlash milliy dasturi raqobatbardosh kadrlar tayyorlovchi pedagogga qo'yiladigan zamon talablari majmuini belgilaydi. Bir-biriga bog'liq bo'lgan talablarning majmui pedagogning umumlashtirilgan modelini va unga asosan quyidagi asosiy talablarni ifodalaydi: ta'lim berish mahorati, tarbiyalash olish mahorati. O'quv tarbiya jarayonida inson omilini ta'minlovchi shaxsiy fazilatlari – ta'lim oluvchilarning bilimlarini xolisona baholay olish va nazorat qila olish mahorati.

Demak, o'qituvchi pedagog o'z oldiga qo'yilgan murakkab mas'uliyatli va dolzarb vazifalarni bajarish uchun hamda ta'lim-tarbiya jarayoniga bo'lgan yangicha qarashlarni shakllantirishi uchun quyidagi xislatlarga ega bo'lishi kerak:

- zamonaviy, ilmiy va madaniy taraqqiyotning mohiyatini chuqur tushuna bilishi;
- dunyo va inson haqidagi bilimlar tizimini chuqur va keng nuqtai nazarda yangilashi;
- axborot ta'lim texnologiyalarini va o'qitish vositalarini ta'lim berishda tadbiqu etish, internet tarmog'i to'g'risida tushunchaga ega bo'lishi va undan o'z bilimini oshirishda foydalana olishi.
- pedagogika mehnatining samaradorligini tahlil etish yo'llarini bilish va o'ziga o'zi baho bera olishi.
- oilaviy ta'lim-tarbiya muammolari bo'yicha tasavvurlarini rivojlantirishi.
- umuminsoniy hamda milliy madaniyat va qadriyatlar milliy g'oya va milliy mafkura iqtisodiy islohotlar mohiyatini tushunib olishi.
- dars jarayonida pedagogika texnologiyalaridan unumli foydalanish yo'llarini bilishi.
- o'quvchilarning fikrlashlari va bir-birdari bilan fikr almashishlari hamda do'stona muhit yaratish uchun sharoit yaratishi.
- darsning samaradorligini oshirish uchun laboratoriya jihozlaridan foydalanish va mashg'ulotlar o'tkazishni o'zlashtirib olgan bo'lishi.
- texnik vositalar va o'quv vositalardan foydalanish yo'llarini bilishi bolalarning barkamol inson bo'lib etishishida o'zining izlanishlari, ijodkorligi, tashabbuskorligi hamda betinim mehnatlari orqali ta'lim-tarbiya berish kabilardir.

Yuqoridagi pedagogga qo'yiladigan zamon talablari mazmunli amalga oshirish uchun har bir o'qituvchi yangicha fikrlashi, tafakkurini o'stirishi, pedagogik texnologiyalari mustaqil o'rganishi, maqsadi va vazifalari nimalardan iborat ekanligini chuqur bilib olishi kerak. Yangi pedagogik texnologiya nima va biz uni qanday tushunamiz? An'anaviy texnologiyadan farqli jihatleri nimada?

Yangi pedagogik texnologiya darslarning an'anviy darslardan farqi shuki bu darsda o'quvchiga erkinlik muhitini yaratib berib, unga o'z fikrini yorqin bayon etishga imkon yaratib berishdir. Bu imkoniyat qanday yaratiladi? O'quchiga hech qanday tazyiq o'tkazmasdan, uni shaxsiyatiga tegmasdan, savollar berish orqali do'stona munosabatdagi o'quv muhiti yaratiladi.

O'quvchini ishlatish deganda bir necha o'quvchiga mavzularni bo'lib berish orqali dars o'tish emas balki, hamma o'quvchilarni birgalikda ishlatilishni tushunamiz. O'quvchilarni birgalikda ishlatish uchun o'quv jarayonida interfaol metodlardan foydalanamiz. Har bir dars bolaning qobiliyatining uchqunlarini alangalata boradigan kichik ixtiroday o'tishi zarur. Atrofdagi olam va o'zini anglashdagi kichik yutuqlar ham butun o'quv faoliyatini g'aroyib va maftunkor qiladi.

Bolalar uchun sinfdoshlari oldida o'zini ko'rsata olish, nimalarga qodirligini isbotlay olish juda muhim qirra hisoblanadi. Buning uchun ularga imkoniyat yaratish zarur. Sinfingizda "maqtanchoqlar kuni"ni e'lon qiling. Unda har bir bola o'z ijodiy ko'nikmalarini va yutuqlarini oladi.

Tavsiya etilgan ish uslublarini amaliyotda qo'llagan ota-onalar va bolalar ularning foydali tomonlarini sinfdan tashqari o'tkazilgan tadbirlar va ota-onalar majlislarida o'z tasdig'ini topishga yordam beradi. 1-sinflardagi mashg'ulotlarni tasavvur yordamida sirli bilimlar mamlakatiga tugamas sayohat tarzida tashkil qilish mumkin. O'quvchilar dastlabki hayotot usullarini o'rganiladi va ertaklar yuzaga keladi. Bolalar ijodiyoti o'quv jarayoniga bog'liq ravishda borgan sari boshqariluvchan bo'lib boradi. O'quv yilining oxiriga kelib o'quvchilar mustaqil ravishda hikoya va ertak tuzish usullarini etarli darajada o'zlashtirgan bo'lishlari kerak hamda tizimlarning ichki tuzilishi bilan tanishib ularning bo'linmalari va nima uchun xizmat qilishini o'rganish uchun dastlabki qadamlarni qo'yilishi kerak. 2-sinfda o'quvchilar dars mavzusi bilan bog'liq tayanch so'z va tushunchalar asosida kichik o'quv hikoya, voqea, ertaklarni tuzadigan bo'lishlari kerak.

Bu davrda bolalar mustaqil ravishda tizimlarni topish ularning qanday bo'limlardan tuzilganini qaanday xususiyatlarga va belgilarga ega ekanligini nima uchun xizmat qiladi va boshqa tizimlar orasidagi bog'liqligini anglab etishi zarur. 3-sinfda o'quvchilar faoliyat muhiti turli-tuman bo'ladi. Bolalar darslikdagi mavzular asosida tuzishgan yangi o'quv hikoyasini yoki turli fanlarga bog'liq ertaklardan "yangi ertaklar kitobi" sh akllanadi. Tizimlarni bo'limlarga bo'lish va tizimlararo bog'liqlik ko'nikmasi avtomatik darajaga yetkaziladi. 3-sinf o'quvchilari faoliyatining asosiy yo'nalishi kartotekalar yig'ishni izchilligini bilan olishlaridir. O'quvchilarga har kungi axborot oqimidan o'z faoliyatlariga foydali bo'lgan ma'lumotni tanlab olishdan sermashaqqat ishini o'rgatish 3-sinf o'quvchilarning qiziqishlari turli tuman bo'lib berayotgan savollarga javoblar esa turli sohalardan bo'lishi mumkin. 4 -sinfda o'quvchilar oson va erkin holdagi turli o'quv hikolarini tuza oladilar. Ular orasida maktab dasturiga mos "ertaklar kitobi" tuziladi. O'quvchi tizim bo'limlarini saralashni va xususiyatlarini erkin holda amalga oshidi. Lekin 4-sinfda asosiy ish tadqiqotchilik faoliyati va kartoteka tuzishga qaratilgan bo'ladi. Ijodiy tasavvur rivojlantirish dasturi bo'yicha axborot blonlari va dars qurilmasida qanday malaka va ko'nikmalarni murakkab mavzularni tahlil qilishdan avval shakllantirish lozimligini hisobga olish muhim ahamiyatga ega, shuning uchun dasturda u yoki bu bilimlarning asta sekin o'zlashtirishi malaka va ko'nikmalarni uzluksiz egallash natijasida o'quvchilar tayyorgarlik darajasi va yuklamalarning kengaytirilishiga erishildi

Og'zaki ijod so'z boyligi	Uslub tavsiyanomasi	Tushunchaviy mulohazani shakllantirish. Asosiy yo'nalishi	Tavsiya etiladigan uslub mashqlar
Rivojlantirishning dolzarb xududi. Turli ertak, topishmoq biladilar. Yaqin rivojlantirish xudud tuzilishining turli usullari bilan tanishish shaxsiy o'quv	Rivojlantirishning dolzarb asosida qisqa hikoya tuza oladilar. Yaqin rivojlantirish xudud. 1. Fantaziyalar, hayollar nomi 2. Erkin prefiks 3. Lemirik 4. Suniveyi 5. "teskari ertak"	Rivojlantirishning dolzarb xududi buyum, narsa, nomlanishlari va xususiyatlari haqida tasavvurga ega ularni guruhlariga va sinflarga ajrata olish. Yaqin rivojlantirish xududi. 1. Tizimlar haqidagi ilk tushunchalarini	Yaqin rivojlantirish xududi. Mashqlar. 1. nima nimadan tuzilgan 2. Tizimosti yaxlit tarzda 3. Xususiyatlarni tasvirlab berish 4. Tasvirlash orqali topish

hikoyalari voqea ertak tuzish o'rganadilar.	6. Ertaklardan tayyorlangan gazak	shakllantirish 2. Tizimlarni bo'lish usullarini o'rganish. 3. Tizim xususiyatlarini o'rganish 4. Tizimlar qo'llanish shartini o'rganish	5. Nima nima uchun qo'llaniladi 6. Faoliyat natijasi 7. Topishmoq aytin va toping 8. Klasterlar 9. Aqliy hujum
---	-----------------------------------	--	--

Bir kosib o'g'liga:

“Men qarib qoldim endi xo'jalikni sen boshqarasan ishlab pul top”- debdi. Bola nima qilishini bilmay onasiga otasining gaplarini aytibdi. O'qituvchi pauza qiladi va savol beradi: Bolalar nima deb o'ylaysiz keyin nima bo'lgan. O'quvchilar o'z mulohazalarini bildirishlari kerak ayniqsa tez chalgiydigan o'quvchilarning diqqat tortilishi lozim. Bir necha javoblar olingandan keyin, “qani eshitaylikchi o'zi nima bo'ldi ekan” deb ertakning davomi o'qiladi. Pauza va savol: nima deb

o‘ylaysiz o‘g‘li endi nima qiladi. Turli variant javoblar bo‘lishi mumkin. Aynan matndagi javobni aytilishga erishish. O‘g‘li har qacha urinmasin pul olmabdi. Yana onasi oldiga kelibdi. Onalar nihoyatda yumshoq bo‘ladi. Ona o‘g‘il qancha pul beribdi. U esa sevinib otasi oldiga yugurib kelibdi va “Otajon mana pul topib keldim” debdi. Pauza va savol: endi ota nima qilishi haqida o‘quvchilarning fikrlari eshitilganda “to‘g‘ri” yoki “noto‘g‘ri” deb javoblar baholanishi emas balki, har bir javobga “raxmat bu sening fikring edi” “fikringni aytganing uchun minnatdorman” degan so‘zlar bilan rag‘batlantirib turishi lozim. O‘quvchini to‘g‘ri javobini eshitgan bo‘lsa ham boshqalarning javob variantlarini aytishlariga imkon yaratish kerak. Bir nechta javoblardan so‘ng “Qani otasi haqiqatdan nima qildi ekan” deb matnni o‘qishni davom ettiradi.

Shaxs ota indamay pulni olibdida yana o‘tga tashlabdi. Bola mulzam bo‘lib ko‘chaga chiqibdi. Uzoq yuribdi. Qarasa bir kishi imorat qurayotgan ekan:

- Assalomu alaykum amaki – debdi bola.

- Vaalaykum assalom kel-kel bolam – debdi.

Bola xursand bo‘lib uyiga qaytibdi. “Otajon mana pul olib keldim” debdi.

Odatdagidek ota tangalarni olib o‘tga tashlamoqchi ekan, bola dod deb otasining qo‘liga yopishibdi.

Pauza va savol. Bola nima qilibdi? Turli javob variantlari etiladi. Imkon qadar savol-javob jarayoniga ko‘pchilik o‘quvchini jalb qilishga erishish lozim, so‘ngra “Qani nima bo‘ladi ekan davomi” mana nihoyasiga etkaziladi.

Shunda ota: “Balli bolam ana endi xo‘jalikni boshqarish qo‘lingdan keladi”

– deb duo qilibdi. Boshlang‘ich sinflarda sinfdan – tashqari o‘qish, odobnoma, konstitutsiya saboqlari, ekalogiya darslarida qo‘llash mumkin bo‘lgan U. Usmonovning “Chumchuq bola” hikoyasi ham “To‘xtab o‘qish” usulida juda qiziqarli o‘tadi.

Pauza va savol: Qani aytingchi sizningcha Boboxon chumchuqni qaerdan olgan. Turli javoblar eshitilgandan keyin matn davom ettiriladi. Boboxon chumchuq bolasini rosa qiynadi, suvga solib suzdirdi. Ikki qo‘li bilan qanotlarini yoyib xilpillatdi. Keyin oyog‘iga ip bog‘lab ko‘chaga olib chiqdi.

Pauza va savol: keling bir o‘ylab ko‘ramiz bu chumchuq o‘zini qanday xis qiladi ekan. Boboxon yalt etib Tal‘atga qaradi, so‘ng bir narsa o‘yladi shekilli...

Pauza va savol: nima dedi? Turli javoblar eshitilgandan keyin matn davom ettiriladi. Mana buyoqda qalam shuncha berasanmi.

Pauza va savol: nima deb javob berdi. Turli javoblar eshitilgandan keyin matn davom ettiriladi. Tirik chumchuqni bitta qalamchami. Boshqa narsa yo‘qmi?

Pauza va savol: Tal‘at nima degan bo‘lishi mumkin? Turli javoblar eshitilgandan keyin matn davom ettiriladi. Agar xo‘p desam mana bu o‘chirg‘ichim ham beraman. Boboxon bilagiga o‘rab olgan pishiq ingichka ipini bo‘shatib odamda o‘chirg‘ich bilan qalamni oldida chumchuq bolani berdi. Keyin kiziqib so‘radi.

Pauza va savol: qanday savol bergan bo‘lishi mumkin. Turli javoblar eshitilgandan keyin matn davom ettiriladi.

Buni alishib olib nima qilasan – dedi. Pauza va savol: Tal‘at nima deb javob berdi. Turli javoblar eshitilgandan keyin matn davom ettiriladi.

Hozir bilasan nima qilishimni. Turli javoblar eshitilgandan keyin matn davom ettiriladi. Birdan osmonga qo‘yib yubordi va “bor uchaver”so‘ng Boboxonga qaradi.

Pauza va savol: nima deb o‘ylaysiz Boboxon qanday ahvolda edi. Turli javoblar eshitilgandan keyin matn davom ettiriladi. Boboxon goh qo‘lidagi o‘chirg‘ich bilan qalamga goh pat-pat qanot qoqib bug‘doyzor tomon uchib

ketayotgan chumchuq bolaga goh istehzo bilan kulimsirab turgan Tal'at o'rtog'iga jovdirab nima qilishni bilmay xang-mang bo'lib qolgan edi.

Pauza va savol:

1. Bolalar nima deb o'ylaysiz chumchuq o'zini qanday xis qilyapti.
2. Tal'at nima uchun qushchani qo'yib yubordi. Nima deb o'ylaysiz.
3. Tabiatni muhofaza qilish bo'yicha O'zbekistonning Konstitutsiyasida nima deyilgan, eslab ko'ring
4. Keling ana shu hikoyani davom ettirib ko'ramiz. Boboxon sizningcha endi nima qiladi? Nima uchun?
5. Agarda siz Boboxonning yonidagi do'sti bo'lganingizda nima ishlar qilgan bo'lar edingiz.

Turli javoblar eshitilgandan keyin matn davom ettiriladi. O'quvchilarni muammoli vaziyatga tushurish har qanday muammoni hal qilishda atrofdagilarning ta'siri kerakligini his qilish o'zaro muammoni hal qilish malakalarni oshirish, ko'rish, eshitish, tahlil qilish, fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish ma'lum bir vaziyatlardan xulosa chiqarishga o'rgatish hamkorlikda ishlash ko'nikmalarini hosil qilish "Tez yordam" usulini turli holatlarda o'tkazish mumkin. Ya'ni juftlikka yoki kichik guruhlarda. Buning uchun o'tilgan yoki o'tiladigan mavzu turli ko'rinishlarda bo'lib beriladi.

Tarqatma material har bir guruhning har bir qog'oziga konvertga solib berildi. Har bir o'quvchi o'z konverti ichidagi bo'laklardan yaxlit biror narsa qilishi kerak. Bir muncha bir vaqtdan so'ng tekshirib chiqiladi va hech kimda hech narsa chiqmaganligi sababli 2-vazifa berildi. Endi guruh a'zolari bir-birlarining bo'laklari kelib chiqdi va yaxlit biror narsa yasash uchun o'ziga kerakli bo'lakni boshqa guruhdagi boshqa do'stidan so'rab oladi va o'z bo'ladigan yonidagi sherigi

uchun zarur ismini beradi. Ma'lum muddat o'tgandan so'ng guruhlarda ma'lum suv va iboralar paydo bo'la boshlaydi.

Boshqa guruhlarga nisbatan tez bajarib bo'lgan guruh ularga qo'shimcha topshiriq berib band qilib qo'yish kerak bo'ladi. "Tez yordam" usulini turlri fanlar misolida ko'rib chiqamiz. Masalan: matematika darsida qo'llash usuli ilovada ko'rsatiladi.

6-ilova

a) to'g'ri burchak berilgan bu kvadratlar uchta shaklda iborat 3ta kvadratning hech birining ichidagi bo'lak boshqa biriga to'g'ri kelmaydi. Har bir bo'lak aynan shu kvadratdan hosil bo'ladi. Konvertni olgan har bir o'quvchi o'zining konverti ichidagi shakllarini olib ularni buklamasdan qayiltirmasdan ustma-ust chiqarmasdan yonma-yon shunday joylashtirishlari kerak. Kvadrat hosil bo'lishi shart. Lekin o'qituvchi shakllarni aralashtirib konvertlarni tarqatishi kerak bo'ladi. Konvertdagi shakllardan esa kvadrat hosil bo'lmaydi. O'quvchilar bir necha daqiqa ko'rishlari kerak bo'ladi. Kvadrat yig'a olmaganlariga ishonch hosil qilganlaridan so'ng ikkinchi vazifa topshiriladi. Ya'ni guruhlarda o'zaro shakllarni almashish bilan o'lchamlarni bir xil bo'lgan 3ta kvadratni hosil qilishlari kerak bo'ladi. Eslatma. Agar guruhda o'quvchilar soni 4 ta bo'lsa, demak, 4 ta kvadratni yig'ishlari kerak. O'z navbatida konvertlar ichidagi shakllar soni va tuzilishi o'qituvchi tomonidan oldindan tayyorlab qo'yiladi. Odoibnoma, mehnat, kasbga yo'naltirish darslarida "Hunari bor – unari bor" mavzusi. Bu jarayonda doirani yig'ish orqali alohida bir kasb -hunarga o'r rasmlar paydo bo'ladi. Bu tarqatma materiallar har bir doira bo'laklari har bir o'quvchiga alohida konvertlarga solinadi va har bir guruhda 4 tadan bir xildagi doira 4 xil ko'rinishda hosil bo'ladi. Darsga qo'yilgan maqsadga qarab savol-javob o'tkaziladi.

Masalan:

1. Doiralaringizda qaysi kasb egalari ko'rsatilgan?

2. Ahamiyat beringchi, ular nima qilyaptilar?
3. Sinf xonasini kuzating, unda kasb-hunar egalari tayyorlagan jihozlar bormi?
4. Duradgor nima yasagan? Hunarmand-chi?
5. Chevar nima tikkan?
6. Haydovchiga qanday yordam ko'rsatish mumkin?
7. Sizning oilangizda shu kasb egalari bormi? (Qo'shnilaringizda-chi?)
8. Siz qaysi hunarni egallashni xohlar edingiz? Nima uchun?
9. Bu hunarlarni egallash uchun qaerlarda o'qish kerak?
10. Nima deb o'ylaysiz qiz va o'g'il bolalar uchun alohida hunarlar bormi? Qanday nima uchun?
11. Keling bir faraz qilib ko'ramiz. 10 yildan keyin bu kasb egalari qanday asboblardan foydalanishmaydi. 50 yildan keyinchi?
12. Sizningcha hunarmand duradgor yoki chevarning ishlarini to'liq kompyuterlashtirish mumkinmi? Nima uchun?
13. Agar siz haydovchi bo'lsangiz kelajakda qanday avtomobilni boshqarishni xohlar edingiz? Ta'riflab yoki rasmini chizib bering.

U "Kim qaerda" usulidan maqsad o'quvchilarda o'zaro hurmat, bir-biriga yordam hissini, ma'suliyatini shakllantirish noqulay vaziyatdan chiqib ketish yo'llarini topish, darsda olingan ma'lum bilim va malakalarini sinab ko'rish, gapirmasdan muammolarni xal qilish yo'llarini o'rgatish. "Kim qaerda" usuli barcha fanlarda qo'llanishi mumkin. Bunday o'quvchilar 30-40 nafarni tashkil etsa ettirgan joylarda 20-25 nafarni tashkil qilsa doska oldida doira shaklida turib olib bajarsa ham bo'ladi. Buning uchun hamma o'quvchilar ko'zlarini yumib turadilar. O'qituvchi o'quvchilarning har birini orqasiga ma'lum bir yozuvlarni yopishtirib

qo'yadi. Ushbu yozuvlarni umumlashtiruvchi so'zlar xona devorlariga ilib qo'yiladi. Ana endi o'quvchilar gapirmasdan o'zlarining orqalariga qanday yozuv ilinganligini bilmasdan 21-xonaning qaysidir tomonidan o'ziga joy topishi kerak bo'ladi. Bu vazifani bajarish o'zi uchun juda mushkul, biroq bir-biriga yordam berishi mumkin. Gapirmasdan sinfdoshining orqasidagi yozuvni o'qib qo'lidan etaklab kerakli tomonga olib boradi va o'z navbatida unga ham yordam beradi. Shunday qilib, o'quvchilar o'zlarining joylarini topishlari kerak. Hamma o'z joyini topib oladi degan xulosaga kelingach, navbatma-navbat tomonlar tekshirib chiqiladi. Agar noto'g'ri turganlar bo'lsa nima uchun noto'g'riligi va uning qayerda bo'lish kerakligi aniqlanadi. Bu jarayonda o'qituvchi o'quvchilarni turli savollar bilan faollashtiradi. Quyida bir nechta misol keltiriladi.

Dars mavzusi. Darsning maqsadi.

a) javdari non qanday undan tayyorlanishi, uning qanday non ekanligini tushuntirish;

b) nonni qanday tayyorlanishini, qanday mehnatlar evaziga dasturxonimizga etib kelishini o'rgatish;

v) nonni isrof qilmaslikka, uni qadrlashga o'rgatish.

Dars turi: amaliy nazariy.

Dars turi: aralashgan ko'rgazmali o'yin. Dars jihozlari: darsga oid rasmlar, tarqatma didaktik materiallar, rebus va plakat, boshqotirma, lug'at.

Darsning borishi.

She'r bilan boshlanadi. Navbatdagi axboroti davomatni aniqlash ma'naviyat daqiqasi o'tkaziladi. Uyga vazifa qilib berilgan she'rni yodlash so'raladi. Savol - javob o'tkaziladi.

1. Qorbobo yil boshida qanday ekan?

2. Yil oxirida qanday bo'ldi?

3. Shu bir yil ichida u nimalar qilibdi.

So'ng mozaika o'yin o'tkaziladi. O'yin qoidalari: bu erda har bir partaga bittadan konvert tarqatiladi. Unga uyga vazifa qilib berilgan she'rdan yozilgan bo'ladi. O'quvchilar bu so'zlarni oq qog'ozga terishlari kerak bo'ladi. Buning uchun ular she'rni yoddan bilishlari shart. Birinchi bo'lib so'zlarni terib tugatgan guruh g'olib bo'ladi.

Qish haqida topishmoq, she'rlar yodlashadi. So'ng barcha o'quvchilar 6 ta guruhga bo'linadi. Doskadagi rasmlar asosida she'rlarni sovuq, izg'irin, muz, yax, yaxmalak, sumalak, ayoq so'zlariga qo'yib hikoya tuzadilar. O'tilgan mavzuni mustahkamlash uchun krassvord boshqotirma echiladi.

Quvnoq daqiqa.

Daraxt o'sadi, tikka shoh chiqaradi. Daraxt quyoshdan nur oladi. Erga soya soladi.

To'p-to'p-to'p futbolchilar tepar to'p

Darvozabon hur shoshar ishqibozlar qarashar.

Ana ana gol bo'ladi.

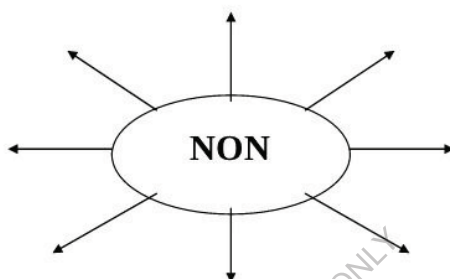
Hisob 1:0 bo'ladi.

1. Boshqotirmada rasmlar berilgan. Shu rasmlardagi bosh harflarni olib so'z yasaymiz. Biz o'rganmoqchi bo'lgan matnni nomi kelib chiqadi.

2. "Javdari non" hikoyasini guruhlarga bo'lib o'qitiladi.

Shu matn yuzasidan savol tuziladi. Guruhlar savollarni tuzishlari uchun vaqt beriladi. Savollar tayyor bo'lgach har bir guruh o'zining savollarini o'qiydi.

Boshqa guruhdagilar esa savollarga javob beradilar. Matnni mustahkamlash uchun qisqacha non haqida gapirib o'tiladi. Bug'doyni qanday yetishtirishni, qanday qilib un qilish va albatta non qilib yopish uchun qanchadan qancha kishilarning mehnati sarflanishi aytib o'tiladi.

Non haqida o'zlari bilgan she'r, maqollar yodlashadi. Topshiriq "javidari non" mavzusida rasm chizadilar. Darsda faol qatnashgan o'quvchilarni e'lon qilib, baholanadi, "javidari non" matnini ifodali o'qib qayta hikoyalashga tayyorlanib kelish. Shuning bilan darsimiz tamom.

III-BOB. BOSHLANG'ICH SINFLARDA INTEGRATSIYALASH TA'LIM SAMARADORLIGI HAQIDA

3/1. BOSHLANG'ICH SINFLARNING O'QUV FAOLIYATINI INTEGRATSIYALASH TA'LIM SAMARADORLIGINI OMILI SIFATIDA.

Biz integratsiyaning mohiyatini aniqlash jarayonida uning filosofik, pedagogik — psixologik va metodik asoslarini aniqlab oldik. Ma'lumki, o'qitish va tarbiya jarayoni bir — biri bilan uzviy bog'liq, lekin inson shaxsining shakllanishida tarbiya ustivor ahamiyat kasb etadi. Chunki, tarbiy ta'lim jarayonining barcha majmuini o'z ichiga oladi. Zamonaviy intellektua insonni tarbiyalashda integrativ ta'limning barcha jihatlarini (aqliy, axloqiy, iqtisodiy, mehnat, estetik, gigienik, xuquqiy, jismoniy tarbiya)ni kamrab oladi va ularning o'zaro bog'likligini ta'minlaydi.

Integrativ ta'lim jarayonida o'quvchi, olamning yaxlitligini, koinot, tabiat konunlarini, tabiat, jamiyat va insonlarning o'zaro munosabatlari haqida har tomonlama bilimlarga ega bo'lib kamol topadi. Tabiat go'zalligini xis qilaolish, undan zavqlanish, e'zozlash ko'nikmalariga ega bo'ladi.

Ta'limning globallashuvi sharoitida fanlararo uzviylikni kengroq qo'llashayni zaruriyatdir. Fanlararo uzviylik tamoyiliga tayanish ta'lim muassasalari o'quv jarayoni uchun tatbiqiy tus olishi lozim. Fanlararo uzviylik tamoyili turdosh o'quv predmetlararo munosabatlarning murakkab jihatlarini to'liq o'zlashtirilishini ta'minlab, bilimlarning ichki mohiyatiga kirib borishini ta'minlaydi, natijada turli tizimlar ichki aloqadorlik, integrativ yaxlitlik vujudga keladi. O'quv jarayonida fanlararo aloqadorlikning amalga oshirilishi ta'lim sifatiga kuchli ta'sir ko'rsatib:

- ta'limni modernizatsiyalash, innovatsion o'qitish imkoniyatlarini kengaytirish imkonini beradi;

Fanlararo aloqadorlik ta'minlangan holda, darsni tashkil qila olgano'qituvchi o'quvchilarda o'zining faniga bo'lgan qiziqishini oshiribginaqolmasdan, mazkur fanni o'zlashtirishga yordam beradi. Fanlararo aloqadorlikni tizimli tarzda amalga oshirish natijasida o'quv tarbiya jarayonining aloqadorligi sezilarli darajada ortadi.

Maktabning asosiy vazifalaridan biri o'quvchilarda dunyoga yaxlit, o'zaroaloqador bo'lgan birlik sifatida qarashni, uning global muammolari hamda bumuammolar yechimini ko'ra va tushuna bilishni shakllantirishdan iborat. Ta'lim mazmunida inson va uning dunyoga bo'lgan munosabati: —inson vatabiatl, —inson va jamiyatl, —inson va insonl, —inson va texnikal, —tabiat-inson-texnika-atrof-muhitl muammosi tobora markaziy o'rin egallamoqda. Tabiatni o'rganuvchi fanlarni bir sinfda bir marta o'rganib bo'lmaydi. Uni bog'cha, maktab, tizimida uzluksiz va uzviylik asosida o'rganmoq zarur. Tabiiy fanlar ta'limi mazmuni inson va tabiat aloqadorligi atrofida muammolarni o'rganuvchi turli o'quv fanlariga oid bilimlar uzviyligi va integratsiyasini aks ettirmog'i lozim, bu esa tabiiy fanlarga oid bilimlarni sifatijihatdan yangi o'zgarishlarga olib keladi. Bu bilimlar o'ziga xos sintez, tabiiy fanlarga oid bilimlar va insonparvar yo'nalishlar majmui sifatida namoyon bo'ladi. Ularning tafakkurning tizimli va ehtimolli uslubi sifatida tavsiflanishi tabiiy bilimlarning ajralib turadigan xususiyatlari sirasiga kiradi. Aynan uzviylik asosida tashkil etilgan integratsiya biosferani ilmiy bilish, inson faoliyatini o'rganish, tinchlik uchun kurash bo'yicha global masalalarning yechimini topishda tabiiy fanlarning o'rnini samarali tarzda belgilab berish mumkin. Pirovard natijada, bu barcha maktab o'quv fanlaridagi maxsus bilimlar bilan umumiy-madaniy bilimlar o'rtasidagi o'zaro nisbatning uzviylik asosida o'zgarishiga (keyingilarining foydasiga) olib keladi. Shu tariqa, uzviylik asosida tashkil etilgan integratsiya tabiiy fanlar ta'limi mazmunini insonparvarlashtirishning

asosiy mexanizmi sifatida namoyon bo'ladi. Tadqiqotlarimiz tabiatshunoslik ob'ektlarini «tabiat – fan – texnika –jamiyat – inson» uzviylik tizimida o'rganish tabiiy fanlar ta'limi mazmunini insonparvarlashtirishning yagona metodologik asosi bo'lib hisoblanishini ko'rsatib berdi.

Yangi didaktik tizimni ishlab chiqishda dunyoni yaxlit idrok etish, tizimli tafakkur va «tabiat – inson» tizimini aksiologik jihatdan baholash dastlabki ko'zda tutilgan maqsad bo'lib hisoblanadi. Bunday yondashuvda o'qitishdagi ilmiylik tamoyili butunlay yangicha sifat kasb etadi. Ilmiylik mezonlarida zamonaviy ilmiy uslubda fikrlashning bilimlaroldidagi shubhasiz ustunligi hisobga olinadi. Tabiiy fanlar mazmunini insonparvarlashtirish konsepsiyasi asosida integrativ yondashuvni amalga oshirish borasidagi tajribamiz natijalari 3-4-sinflar uchun «Tabiatshunoslik» kursi dasturining ishlanmasida nisbatan aniq taqdim etilgan. «Tabiatshunoslik» kursi konsepsiyasini ishlab chiqishda biz zamonaviy, rivojlanayotgan jamiyatga o'tish davrida o'quvchilar dunyoqarashining real dunyodagi ob'ektiv munosabatlarni uzviylik asosida integratsiyalashgan tarzda aks ettiruvchi «inson – tabiat» tizimidagi o'zaro aloqadorlik to'g'risidagi bilimlarga asoslangan bo'lishi kerakligini hisobga oldik. Bunday yondashuv o'quvchilarning zamonaviy jamiyatning ma'naviy timsollari ekologiya qat'iylabiga teran bog'liq ekanini tushunishlariga olib keladi (tabiatdan ilmiyasoslangan tarzda foydalanishgina insoniyatning omon qolishini ta'minlab va uning kelgusi rivojlanish yo'lini belgilab bera oladi xolos).

Bunda quyidagilar yetakchi g'oyalar hisoblanadi:

1. Tabiatning birligi, yaxlitligi va tizimli tarzda tashkil topganligi g'oyasi.
2. Jonli mavjudotlar, jumladan inson tabiatni maxsuli.
3. Tabiat va insonning o'zaro uzviy bog'liqligi g'oyasi.

4. Insonning koinotdagi burchi va tabiatdan ilmiy asoslangan tarzda foydalanishni anglash orqaligina «tabiat – inson» tizimini uyg'unlashtirishmumkinligi g'oyasi.

FOR AUTHOR USE ONLY

3/2. BOSHLANG'ICH SINFLARDA INTEGRATSIYALASHGAN VA INNOVATSION DARSLARDAN NAMUNALAR.

Ta'limda moddiy baza, standart, o'quv rejalar, dastur va darsliklar qanchalik takomillashtirilmasin, kutilgan asosiy natijaga erishish, chuqur va puxta bilimberish, yuqori sifatdagi o'zlashtirishga erishish bevosita nazariy va amaliy mashg'ulotlarni olib boruvchi o'qituvchining ijodkorligi, izlanuvchanligi,

malakasiga pedagogik mahoratiga bog'lanib qolaveradi, o'quv-biluv markazida esa o'quvchi turmog'ini taqozo etadi. Har qanday ta'lim o'quvchi shaxsiga, uning qiziqish, xohish istagiga, ehtiyojiga qaratilmog'i kerak. Ya'ni ta'limni individuallashtirishga qaratmog'ini talab etadi.

- Ta'lim jarayonini individuallashtirish shunday o'qitish usuliki, bunda har biro'quvchi o'quv jarayonida faol ishtirok etib, o'quv-biluv jarayoniga shaxsiy xissa qo'shishi hisobga olinadi;
- Ta'lim jarayonini tashkil etishda o'qituvchining uslubiy yondashuvi, tezkorligi, o'quvchining shaxsiy xususiyatlari hisobga olinadi;
- O'quv-metodik, psixologik, pedagogik tashkiliy boshqaruv ishlarini olibborishda o'quvchi shaxsi o'quv-biluv markazida bo'ladi. Individuallashtirish ta'lim prinsiplari.
- Individuallashtirish – o'quv jarayonining bosh strategiyasidir.
- O'quv jarayonini individuallashtirish orqali – shaxsni rivojlantirishda namunalandi.
- Har bir o'quv predmetini o'qitishni individuallashtirish orqali amalga oshirish kutilgan natijani kafolatlaydi.

- O'qitish shakillarini individuallashtirish bilan integratsiyalash sharoiti yaratiladi.
- Individuallashtirish ta'lim-o'quv jarayoni sifat va samardorligini ta'minlaydi.
- Individuallashtirish ta'limda ko'nikma, malaka, bilim olish o'quvchining qiziqishi asosida kechadi.
- Mustaqil ishlay olish o'quvchining umumo'quv ko'nikmasini rivojlantiradi, taraqqiy ettiradi.

Demak individuallashtirish ta'lim, ta'limning sifat va samardorligini belgilaydi. O'quv mazmunini o'zlashtirishda, o'quvchining mustaqil mutolaa bilan samarali shug'ullanishi, mustaqil fikr yuritishi va tafakkur faoliyati bilan bog'liq. Bu esa ta'limda interfaol metodlarning qo'llanishiga bog'liq. 1-sinf uchun integratsiyalashgan usulda matematik darsning ochiqdars ishlanmasi (matematika, o'qish, atrofimizdagi olam)

Darsning mavzusi: 1 dan 2 gacha bo'lgan sonlar. 1 soni

Darsning maqsadi:

O'rgatuvchi maqsad:

5. O'quvchilarni 1 sonini yozishni o'rgatish.
6. O'quvchilarga raqam va son nimaligini o'rgatish.

Tarbiyaviy maqsad:

Hayvonlarga yaxshi munosabatda bo'lish.

Rivojlantiruvchi maqsad:

O'quvchilarga sonlarning elementlarini yozishni o'rgatish.

Darsning jihozlanishi: Rasm, tarqatma materiallar.

Darsning borishi:

1. Darsni tashkil etish. Bolalarni darsga tayyorligini tekshirish.
 2. Uy vazifasini tekshirish. Bolalar uy ishi daftaringizni oching. (o'qituvchi har bir daftarga qarab chiqadi, eng yaxshi daftarni bolalar diqqatiga ko'rsatadi).
- Endi daftarni partaning burchagiga qo'ying.
3. O'tgan drsni mustahkamlash. Og'zaki hisob. Bolalar pannoga qarang, yuqori qismida qanday shakllar joylashgan.

3. Marhamat qilib to'rtburchakni ta'riflab bering (4ta burchagi, 4ta tomoni bor).
4. Uchburchakni ta'riflab bering. (3ta burchagi, 3ta tomoni bor).
5. Aylana to'g'risida nima deyish mumkin? (burchak va tomoni yo'q)
6. Oxiri qanday shakl, nomini ayting? (ko'pburchak)
7. Uchburchak va to'rtburchakning nima farqi bor?
8. Aylananing o'ng tomonida qanday shakl? Chap tomonida-chi?
9. Ikkinchi qatorda nima joylashgan?
10. Ular haqida nima deyish mumkin?
11. Jami qancha?
12. Keyingi qatorda nima bor?

13. Ularning soni to‘g‘risida nima deyish mumkin? (3ta yashil, qolgani sariq)

14. To‘rtinchi qatorda nimalar bor?

15. Nechta tovuq, nechta g‘oz? (Necha juft)

16. Buvida 3ta jo‘ja bor edi, bittasi ketdi, nechitasi qoldi?

17. Oxirgi qatorda nimalar nimalar joylashgan? Nechta jo‘ja? (1) nechta olma?

18. Ularning soni to‘g‘risida nima aytish mumkin? (bir xil)

4. Rasmlar ustida ishlash. «Ko‘cha» rasmi.

O‘qituvchi:- Bolalar, bu rasmda nimalar bor ekan? (uyalar, mashinalar, odamlar)

- Qaysi uy balandroq? Pastroq? Sariqning chap tomonidachi? Yashilning o‘ng tomonidachi?

- Mening qo‘limda nima? (daftar, kitob) Nima qalinroq? (kitob)

- Diqqat bilan atrofingizga qarang, nima sinfda bittadan?(doska)

5. Kitob bilan ishlash. Yangi mavzuni tushuntirish. –Bolalar, rasmga qarab ayting.

1 raqami nimaga o‘xshaydi? (ninaga). Endi bir raqami haqida she‘r eshitng.

Ona Vatan yagona,

Kurramiz ham yagona

Bittadandir har odam

Yozishga ham o‘ng‘ayman,

Chizg‘ichga o‘xshayman.

O‘qituvchi bir necha marta bolalar bilan qaytaradi. 17-betdagi rasmga qaraymiz.

Tepadagi qatordan boshlaymiz.

- Birinchi rasmda nima yozilgan? Ikkinchisida-chi? Uchinchisida-chi?

Oxirgisida- chi? Bir so‘z bilan shu rasmlarni aytingiz. (transport)

- Avtobusning chap tomonida nima bor? Vertolyotda-chi? Vertolyot bilan samolyot o‘rtasida nima bor?

- Nechtadan samolyot? Vertolyot-chi? Mototsikl-chi? (bittadan)

- Ikkinchi rasmga qarang. Transportlarning tagida nima tasvirlangan? Kim qo‘g‘irchoqning chap tomonida? O‘ngida-chi? (quyonlar)

- Nechta avtobus? Nechta quyonlar?

- Pastdagi rasmda nima chizilgan?

- Ular nimalar? Bir so‘z bilan ta‘riflang. (9yovvoyi hayvonlar)

- Yovvoyi hayvonlarga qaysi hayvonlar kiradi?

- Ularni qaerda ko‘rishimiz mumkin?

6. Daftar bilan ishlash. Bugun bizning darsimizga Bilmasvoy tashrif buyurdi. U bizdan rasmdagi hayvonlarni sanab berishni so‘radi. Qaysi raqamni burasmning tagiga yozish mumkin.

Men oldinda turaman,

Chizg‘ichingga qarab boq.

Tartib sonlar ichida,

Birinchiman, hoy o‘rtoq.

Daftaringizni ochib, qizil siyoh bilan yozilgan 1 raqamini bir katak tashlab yozing. Yozishni boshlaymiz.

1 1 1 1 1 1 1

Katakning o‘rtasidan boshlab, o‘ng tomonidagi burchakka yozib, to‘g‘ri tayyoqchasini pastki chiziqning o‘rtasiga tushuramiz.

Bolalarga raqam bilan son farqi nimaligini tushuntirib berish. Raqamlarni yozamiz, sonlarni sanaymiz. Bolalar, Bilmasvoy bizdan yordam so‘rab kelibdi.

Qomatini ko‘rganlar,

Qiyos etar oqqushga.

Mendan dir-dir titraydi,

Ixlosi yo‘q o‘qishga.

Doskada ikki raqamining yozilishini o‘qituvchi o‘rgatadi.

2 2 2 2 2 2

Ikki raqami o‘rtadan sal balandroq boshlanadi. Qo‘l uzmay yoziladi.

Yozish tushuntiriladi. O‘quvchilar katak tushlab yozadilar.

7. Darsni yakunlash. Bugungi darsda nima o‘tilganini eslatib o‘tish.

8. Bolalarni baholash.

9. Uy vazifasini berish.

O‘qitishning interaktiv usullarini tanlashda ta‘lim maqsadi, ta‘lim oluvchilarning soni va imkoniyatlari, o‘quv muassasasining o‘quv-mod-diy sharoiti, ta‘limning davomiyligi, o‘qituvchining pedagogik mahorati va boshqalar e‘tiborga olinadi.

Quyida biz o‘qitishning interaktiv metodlari haqida tabiatshunoslik fani misolida qisqacha to‘xtalib o‘tamiz.

4-sinf —Tabiatshunoslikl fani .

Mashg‘ulotning texnologik modeli

4-sinf “Tabiatshunoslik” fani .

Mashg'ulotning texnologik modeli

Mavzu	O'lkamiz suv havzalari
Mavzuning rejası	1.O'lkamiz suv havzalari. 2.O'lkamiz buloq va suv omborlari 3.O'lkamiz daryolari.
Maqsad	Ta'limiy: O'lkamiz suv havzalari haqida ma'lumot berish, buloq, daryo va suv omborlarining hozirgi holatini tahlil etish, insonlar hayotida suvning, amaliy ahamiyati va o'zni haqida ma'lumotlar berish. Tarbiyaviy: Bolalarni guruh-guruh bo'lib ishlashga o'rgatish, suvga, tabiatga bo'lgan mehrni oshirish, iqtisodiy va ekologik tarbiya berish.

	Rivojlantiruvchi: Ilmiy asoslangan axborotni o'rganish va uni tahlil qilish. Ko'nikmalarini rivojlantirish.	
O'quv jarayonini amalga oshirish texnologiyasi	Metod: Blis savol-javob, toifalash jadvali, og'zaki bayon qilish, g'uncha bog'lam metodi, «Muammo» texnologiyasi Forma: Aralash. (O'quvchilar bilan savol- javob o'tkazish, guruhlarda ishlash). Vosita (jixozlar): Darslik; O'zbekiston tabiiy xaritasi, tarkatma materiallar: matnlar, A-3 format qog'oz, Rangli flamastir, skoch va boshqalar. Nazorat: Og'zaki nazorat, savol-javoblar, kuzatish, o'z-o'zini nazorat qilish va baholash. Baholash: Rag'batlantirish, 5 balli tizim asosida	
Kutiladigan natijalar		
	O'qituvchi	O'quvchi
	Mavzuni kisha vaqt ichida barcha o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilishiga erishadi. O'quvchilar faolligini oshiradi. O'quvchilar darsga nisbatan qiziqish uyg'otadi. Bir vaqtning o'zida ko'pchilik O'quvchilarni baholay oladi. O'z oldiga qo'ygan maqsadlariga erishadi	Yangi bilimlarni egallaydi. Yakka holda va guruh bo'lib ishlashni o'rganadi. Nutq rivojlanadi va eslab qolish qobiliyati kuchayadi. O'z-o'zini nazorat qilishni o'rganadi. Qiska vaqt ichida ko'p ma'lumotga ega bo'ladi
Kelgusi rejalar (tahlil, o'zgarishlar)		
	Ilg'or pedagogik texnologiyalarni o'zlashtirish va tadbiq etish, takomillashtirish. O'z ustida ishlash. Mavzuni hayotiy voqealar bilan boyitish, bog'lash. Pedagogik mahoratni oshirish	Matn bilan mustaqil ishlashni o'rganish. O'z fikrini ravon bayon qila olish. Shu mavzu asosida ko'shimcha materiallar topish, ularni o'rganish. O'z fikri va guruh fikrini tahlil qilib bir echimga kelish malakasini hosil qilish.

1.DARSNING TASHKILIY QISMI:

- Salomlashish
- Davomatni aniqlash
- Sinf xonasi va o'quvchilarning darsga tayyorganligini tekshirish

2.DARS NOAN'ANAVIY BO'LGANLIGI UCHUN DARS HAQIDA

TUSHUNTIRISH:

Darsning oltin qoidalari:

- Yangilik;
- Izlanish;
- Vaqtga rivoya qilish;
- Hamrohlikda ishlash;
- Rag'bat;
- Faollik;
- Do'stona munosabat;

DARSNING BORISHI

1. Bosqich. O'quvchilarni darsga jalb qilish uchun mavzusi yuzasidan bils so'rov metodi o'tkaziladi.

Bils so'rov metodi o'tkazish tartibi: Ushbu usulda o'quvchilarni harakatlar ketma-ketligini to'g'ri tashkil etishga, mantiqiy fikrlashga, o'rganayotgan predmeti asosida xilma-xil fikrlar, ma'lumotlar ichidan kerayushgini tanlab olishni. Shu bilan bir qatorda, o'zgaralar fikrini hurmat qilish va ularga o'z fikrini o'tkaza olish hamda o'z faoliyati, kunini rejalashtira olishni o'rgatishga qaratilgan.

Berilgan topshiriqlar bo'yicha o'quvchilarga mavzu yuzasidan umumiy savollar beriladi.

1. Suv havzalari deb nimaga aytiladi?
2. Suv havzalarining turlari?
3. Suv havzalarining foydali xususiyatlari nimada deb o'ylaysiz?
4. Suv havzalarining manbalari deganda nimani tushunasiz?
5. Siz haritadan suv havzalari qanday tasvirlanganligni ko'rsating?

2.bosqich. O'quvchilarda suv havzalarining xususiyatini bilish va farqlash bo'yicha —Toifalash jadvali trengi o'tkaziladi.

Toifalash sharhini tuzish qoidasi: Toifa-xususiyat va munosabatlarni muhimligini namoyon qiluvchi (umumiy) malumot.

Ajratilgan alomatlar asosida olingan ma'lumotlarni birlashtirishni ta'minlaydi.

Tizimli fikrlash, ma'lumotlarni tuzilmaga keltirish, tizimlashtirish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

1. Toifalar bo'yicha ma'lumotlarni taqsimlashning yagona usuli mavjud emas.
2. Bitta mini-guruhda toifalarga ajratish boshqa guruhda ajratilgan toifalardan farq qilishi mumkin.
3. Ta'lim oluvchilarga oldindan tayyorlab qo'yilgan toifalarni berish mumkin emas bu ularning mustaqil tanlovi bo'ladi.

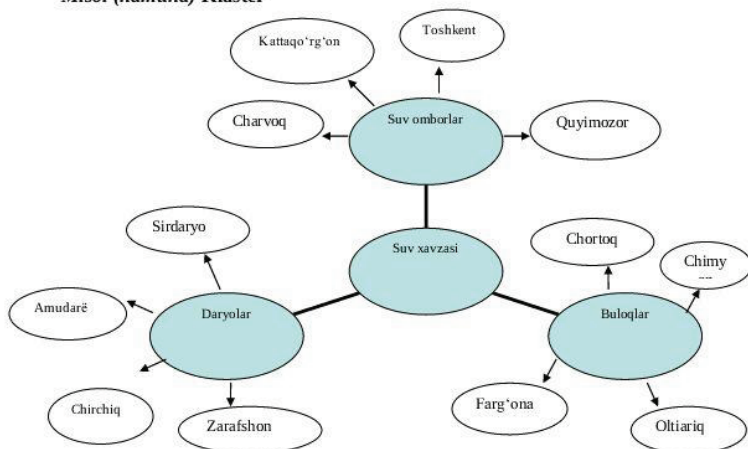
Misol (namuna) Toifalash jadvali

Suv havzalari		
Buloq	Suv ombori	Daryo
Buloq - yer ostidan sizib chiqadigan suv. Ko'rnishi ba'zan sokin, yoki favvoradek otilib chiqadi. Shifobaxsh mineral suv buloqlar ham bor.	Suv omborlar- insonlar tomonidan yaratilgan suv sun'iy suv havzalaridir. Daryo suvlarini tartibga solish, yozda sug'orish, bahor, kuz va qishda suvlarni to'plash uchun qurilgan.	Daryo bu – buloq suvning bir tomonga oqishida jilg'alar irmoqlar bir-biriga qo'shilib katta suv oqimini hosil qilib yuqoridan pastga oqadigan yirik suv oqimidir. Daryo insonlar hayotida muhim ahamiyatga ega tabiiy manbadir.

2. Bosqich. O'quvchilarning bilimini yanada musahkamlash uchun —suv havzlari turlari bo'yicha klaster (g'uncha bog'lam) metodini bajarish topshirig'i beriladi. Klaster tuzish qoidasi. (Klaster-tutam, bog'lam) Bilimlarni faollashtirishni tezlashtiradi, fikrlash jarayoniga mavzu bo'yicha yangi o'zaro bog'lanishli tasavvurlarni erkin va ochiq jalb qilishga yordam beradi

1. Aqlingizga nima kelsa, barchasini yozing. G'oyalari sifatini muhokama qilmang faqat ularni yozing.
2. Xatni to'xtatadigan imlo xatolariga va boshqa omillarga e'tibor bermang.
3. Ajratilgan vaqt tugaguncha yozishni to'xtatmang. Agarda aqlingizda g'oyalar kelishi birdan to'xtasa, u holda qachonki yangi g'oyalar kelmaguncha qog'ozga rasm chizib turing

Misol (namuna) Klaster

UYGA VAZIFA

Tabiatshunoslik daftaringizga: O'zbekiston tabiiy xaritasidan qanday daryo buloq va suv omborlar borligini aniqlang va ularning hajmi umumiy xolatini yozing.

Foydalingan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Donishmand xalqimizning mustahkam irodasiga ishonman. Fidokor 2000 y.
2. Karimov I.A. «Bizdan ozod va obod Vatan qolsin. -T.: O‘zbekiston, 1996. -380 b.
3. I.A.Karimov —O‘zbekiston mustaqillika erishish ostonasida//T.: O‘zbekiston 2011-y.
4. Karimov I.A. Jamiyatimiz mafkurasi xalqni - xalq, millatni-millat qilishga xizmat etsin». Tafakkur jurnali bosh muharriri savollariga javoblari. 1998 y. 2 s.
5. Karimov I.A. Buyuk kelajagimizning huquqiy kafolatlari.T.:Sharq, 1993-y.30
6. Karimov I.A. «Barkamol avlod orzusi» - T.; sharq nashriyoti1997 y.
7. Mirziyoev Sh. M. “Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi.” O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi qabul qilinganining 24 yilligiga bag‘ishlangan tantanali marosimdagi ma’ruza. 2016 yil 7 dekabr /Sh.M.Mirziyoev. – Toshkent : “O‘zbekiston”, 2017. – 48 b.
8. Mirziyoev Sh. M. “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak.” Mamlakatimizni 2016 yilda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning asosiy yakunlari va 2017 yilga mo‘ljallangan iqtisodiy dasturning eng muhim ustuvor yo‘nalishlariga bag‘ishlangan Vazirlar Mahkamasining kengaytirilgan majlisidagi ma’ruza, 2017 yil 14 yanvar. - Toshkent: «O‘zbekiston», 2017.-104 b.
9. Abdullaeva Q.A., Safarova R.G‘., Bikbaeva N.U, Baxramov. Boshlang‘ich ta‘lim davlat ta‘lim standarti. Boshlang‘ich ta‘lim jurnali №6 2010-y.
10. Abdullaeva Q.A, Safarova R.g‘, Bikbaeva N.U, Baxramov.
11. Boshlang‘ich ta‘lim Konsepsiyasi. Boshlang‘ich ta‘lim jurnali № 6-1998 y.
12. Abdullaeva Q. Ochilov M., K.Nazarov, S.Fuzailov, N.Bikbaeva «Boshlang‘ich maktab darsliklarini yaratish mezonlari. T.: 1999.
13. Adizov B.R. Boshlang‘ich ta‘limni ijodiy tashkil etishning nazariy asoslari. Pedagogika fanlari doktori ilmiy darajasini olish uchun yozilgan avtoreferati. T.: 2003-y.
14. Abu Nasr Forobiy. Fozil odamlar shahri. – T.: A.Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 1993 y. – 224 b. 184-185 betlar.

15. Azizxo‘jaeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik maxorat. Toshkent TDPU. 2003 yil. 174 b. 92-bet.
16. Azizxo‘jaeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat (O‘quv qo‘llanma). – T.: O‘zbekiston yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg‘armasi nashriyoti, 2006 y. – 160 b. 64-67 betlar.
17. R.A.Mavlonova, N.Raxmonqulova —Boshlang‘ich ta‘limning integratsiyalashgan pedagogikasil T.: Ili-Ziyo 2009 y.
18. R.A.Mavlonova N.Raxmonqulova —Boshlang‘ich ta‘lim pedagogikasi innovatsiyasi va integratsiyasi. T.: G‘.G‘ulom 2013 y
19. Shodmonova Sh.S., Mirsagatova N.S., Ibragimova G.N., Mirsolieva M.T. Pedagogik texnologiyalar (metodik qo‘llanma). –T.: —Fan va texnologiyal, 2011 y. 140 b. 24-33 betlar.
20. G‘oziev E. "Mustaqil fikrlashning taraqqiyotga ta‘siri". Ma‘rifat gazetasi. 2000 yil. 14-bet.
21. Азизходжаева Н.Н. Педагогик технологиялар ва педагогик маҳорат. Т.:Молия, 2003.-192 б.
22. Ишмухамедов Р., Абдукодиров А., Пардаев А. Таълимда инновацион технологиялар (таълим муассасалари педагог-ўқитувчилари учун амалий тавсиялар). -Т.: “Истеъдод” жамғармаси, 2008 -180 б.
23. Ишмухамедов Р., Абдукодиров А., Пардаев А. Тарбияда инновацион технологиялар (таълим муассасалари педагог-ўқитувчилари учун амалий тавсиялар).-Т.:“Истеъдод” жамғармаси, 2009 -160 б.
24. Зеер Э.Ф., Шахматова Н. Личностно-ориентированные технологии профессионального развития специалиста. -Екатеринбург, 1999. -244 с.
- 25.Олимов Қ.Т. Педагогик технологиялар. Фан ва технология. 2011. 275 бет.

Internet ma'lumotlari

1. <http://www.pedagog.uz>.
2. <http://www.ziynet.uz>.
3. www.Ziynet.uz
4. www.edy.uz
5. Infokom.uz.электрон журналы: www.infocom.uz
6. www.nuuz.uz
7. . www.bimm.uz

FOR AUTHOR USE ONLY

**More
Books!**

yes
I want morebooks!

Buy your books fast and straightforward online - at one of world's fastest growing online book stores! Environmentally sound due to Print-on-Demand technologies.

Buy your books online at
www.morebooks.shop

Kaufen Sie Ihre Bücher schnell und unkompliziert online – auf einer der am schnellsten wachsenden Buchhandelsplattformen weltweit! Dank Print-On-Demand umwelt- und ressourcenschonend produziert.

Bücher schneller online kaufen
www.morebooks.shop

info@omniscryptum.com
www.omniscryptum.com

OMNIScriptum

FOR AUTHOR USE ONLY